

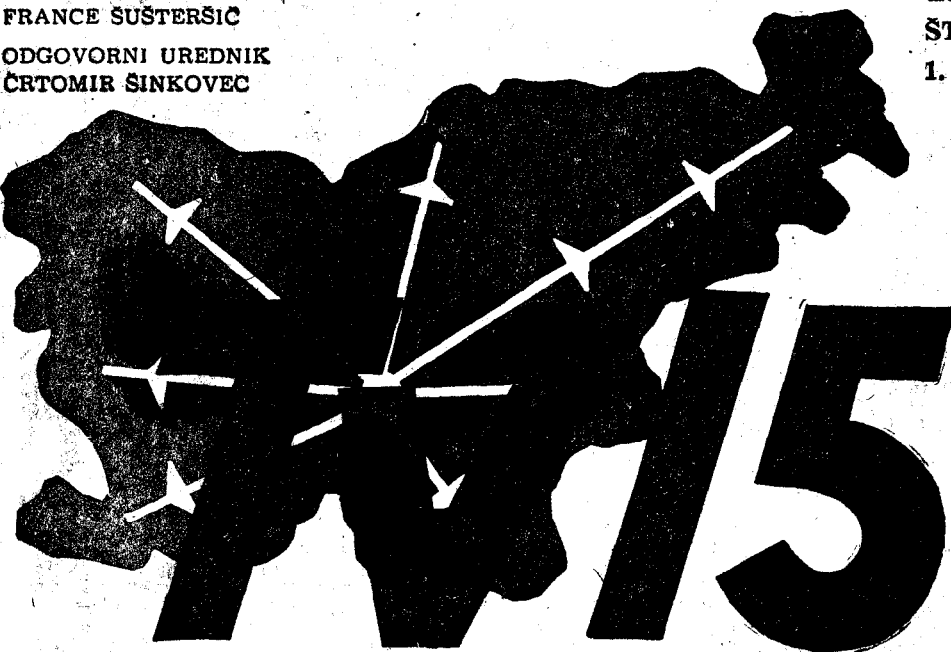

Modna hiša

LJUBLJANA · MARIBOR

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERSIC
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

Leto IV
ST. 8
1. III. 1966

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

S SEJE KOMISIJE ZA VOJAŠKE VOJNE INVALIDE

NOVOST V INVALIDSKI ZAKONODAJI

Komisija vojaških vojnih invalidov pri predsedstvu ZZZ NOV Slovenije je imela prejšnji teden sejo. Prisoten je bil tudi sekretar predsedstva, ki je poročal o tezi za novi zakon o vojaških vojnih invalidih. Iz njegovih izjavanj posnemamo:

Invalidsko varstvo bo v prihodnje preneseno na republike. Z zveznim zakonom bosta določena samo invalidnina in ortopedski dodatek. Financiranje drugih invalidskih prejemkov bi odpadlo na republike. Osnovne pravice invalidov bodo zagotovljene sicer z zveznim zakonom, republike pa bodo morale sprejeti posebne zakone.

Ker pomenijo omenjene teze veliko novost v invalidski zakonodaji, so člani komisije precej podrobno razpravljali o njihovi vsebini in sklenili:

»Zvezni izvršni svet naj objavi teze o spremembah celotne invalidske zakonodaje, da bodo vojaški vojni invalidi lahko o njih razpravljali in dali k njim svoje pripombe.«

V razpravi o programu dela komisije so sklenili, naj se

doma v letu 1966, so sklenili tudi povečati desetoletni prispevek organizacije tistim osebnim vojaškim vojnim invalidom, ki so na poklicni rehabilitaciji in ki jim je bil ta prispevek odobren k njihovi vzdrževalni.

V. M.

SKLEPI PLENARNE SEJE ZZB NOV JUGOSLAVIJE

Na plenumu ZZZ NOV Jugoslavije, ki je bil 14. februarja, so sprejeli tudi te sklepe:

Sklepi o aktualnih socialno-ekonomskih problemih udeležencev NOV

1. Plenum zveznega odbora Zveze združenj borcev odobrava delo predsedstva pri izvajanju kongresnih sklepov o so-

daljnje delo organizacij borcev.

2. Plenum ugotavlja, da se je z izvajanjem temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju občutno zboljšal položaj upokojenih udeležencev NOV in da se bo ta položaj še izboljšal z realizacijo predlogov predsedstva za spremembe in dopolnitve temeljnega zakona.

Vodstva ZZZ NOV in združenja so dolžna vsestransko seznaniti članstvo s temeljnimi zakonoma o pokojninskem zavarovanju in tako pomagati pri njegovem izvajanju. Posebno pozornost in pomoč je treba nuditi tistim borcem, na katere se nanašajo najnovejša spremembe zakona, da bi čimprej uveljavili svoje pravice. Vodstva in organizacije borcev naj se vsestransko seznanjajo s položajem upokojenih borcev, posebno tistih z najnižjimi prejemki, ki živijo v mestih, da bi tako našli možnost za izboljšanje njihovega gnetnega položaja.

3. Plenum meni, naj bi republiški odbori ZZZ NOV, v sodelovanju z izvršnimi sveti in skupščinami republik, pospešili sprejetje predpisov o gnetni preskrbi socialno ogroženih udeležencev vojne, da bi na ta način uredili položaj teh borcev. Predsedstvo zveznega odbora naj ponovno prouči to pomembno vprašanje in ugotovi razloge, ki otežujejo njegovo urejanje po republikah.

4. Vodstvom ZZZ NOV in organizacijam borcev nalaga plenum, da se poslužijo vseh možnosti za gradnjo stanovanj za borce in da skupno z drugimi družbeno-političnimi činitelji — bankami, stanovanjskimi podjetji in delovnimi organizacijami — mobilizirajo vse vire sredstev in pospešijo realizacijo programov gradnje tako, da se poslužijo najprimernejših oblik organizacije družbene in individualne gradnje stanovanj.

Vodstva ZZZ NOV naj ponovno proučijo obstoječo evidenco o neurešenih stanovanjskih zadevah in jo spopolnijo s potrebnimi podatki, da bo resnično izražala potrebe in da bo ustrezala kriterijem, sprejetim na IV. plenumu ZZZ NOV.

Ob upoštevanju uveljavljanja ekonomskih stanar in dejanskih življenjskih stroškov, a še posebno materialnega položaja udeležencev NOV, ki jim je treba reševati stanovanjske zadeve, naj se organizacije borcev skupno z drugimi činitelji v občini

pri planiranju in sklepanju pogodb o gradnji stanovanj, orientirajo na gradnjo cenejših stanovanj in zahtevajo enostavnejše urbanistične in tehnične pogoje. Poslužijo naj se tudi možnosti olajšav ob dodeljevanju gradbišč za udeležence NOB.

Sklep o proslavi 25-letnice vstaje jugoslovanskih narodov

Plenum sprejema predloge, navedene v informaciji o proslavi 25-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in priporoča odborom ZZZ NOV in združenjem, da v najtesnejšem sodelovanju s Socialistično zvezo, mladinskimi in drugimi organizacijami izdelajo programe proslav in sodelujejo pri njihovi izvedbi, tako da bo ta jubilej proslavljen v najdostojnejši obliki.

Sklepi o nekaterih vprašanih literarnega ustvarjanja s tematiko iz osvobodilne vojne za otroke in mladino na lanskem festivalu pisateljev v Mariboru

Plenum je dejavnost in pobude organizatorjev ter udeležencev Kurirčkovega festivala v Mariboru ocenil kot dobre. Podpira prizadevanja pisateljev iz vseh naših republik, ki s pomočjo knjige in sploh pisane besede iščejo za otroke in mladino novo vsebino v bogati zakladnici motivov iz osvobodilne vojne. Vsakoletna zborovanja pisateljev in pesnikov ter pedagoških in družbenih delavcev na mariborskem festivalu so nova spodbuda za nadaljnje literarno ustvarjanje na tem področju. Na festivalu se literarni ustvarjalci med seboj pogovarjajo, izmenjajo izkušnje in misli. Tako delo prispeva k vzgoji mladine v duhu bratstva in enotnosti naših narodov. Natečaji za najboljša dela s tematiko iz NOB, ki so jih razpisali organizatorji festivala, so dosegli lep uspeh. Ta pa ni samo v novih romanih, povestih, dramah, pesmih in drugih literarnih vrstah, ki prihajajo na natečaj, ampak tudi v iskanju novih poti v založništvo. Okoli fe-

stivala se namreč zbirajo tudi zastopniki založb, ki potem izdajajo najboljša nagrajena dela v vseh naših jezikih. Kot pisci teh del nastopajo pripadniki vseh naših narodov. Tako se z njihovimi deli istočasno seznanijo mladinci in otroci v vsej naši državi.

Posebno pomembno je, da se na tem že tradicionalnem festivalu, ki je ob dnevu jugoslovanske ljudske armade, srečajo pisatelji in pesniki iz vseh naših republik z oficirji ter bivšimi borci, udeleženci osvobodilne vojne. Skupaj obiskujejo šole po raznih krajih in v neposrednem stiku z mladino obnavljajo spominke na dneve osvobodilne vojne.

Ko Zvezni odbor ZZZ sprejema obvestilo in referat tovariša Potrča o delovanju »Kurirčkovega festivala«, plenum priporoča republiškim odborom ZZZ, naj si prizadevajo razširiti program in dejavnost festivala prenesti tudi v druge kraje ter republike. Take in podobne prireditve naj odbori denarno in moralno podpirajo, predsedstvo zveznega odbora pa bo pomagalo središču festivala v Mariboru pri nadaljnjem delu.

Protestiramo!

Zelimo, da godbeniki na pihalni slovenji Gradca in Maribora, ki so sodelovali na pustnih povorkah v teh dveh mestih, povedo, zakaj so v sprevedih izvajali naše borbene pesmi. Godbeniki iz Slovenije Gradca so na pustni torek ob dveh popoldnevih igrali na Celjski cesti himno 14. udarne divizije ter korračno Brigado s hrbov. Iz Maribora pa je televizija naslednjega dne prenašala pusto pogrebni orod, na katerem so si mariborski godbeniki privoščili žalostinko Počiva jezero v tihoti z nekoliko revizionističnim ritmom.

Vemo, da so vse te pesmi zasle iz naše revolucije in so naše najdražje svetinje, katerih ne bi smeli uporabljati za pustne norčije. Mariborski in slovenjgraški godbeniki so žalili vse tiste, ki so zmagovali in padali s temi pesmimi na ustnicah.

Odločno protestiramo proti takemu postopanju!

Vladimir Fele-Janež

● Predpisi na tekočem traku

Do leta 1965 je bilo v veljavi 244 zveznih predpisov na področju gospodarstva, lani pa smo ugotovili 286 zveznih predpisov, tako da morajo računovodje upoštevati pri svojem delu kar 540 zveznih predpisov. Mislite, da so jim res kos?

Delavska enotnost — 17. II. 1966

● Kaj zahvala — poglavitni je denar

Na nedavni, štirindvajseti seji obhoda zborov občinske skupščine Ljubljana. Centar so odborniki razrešili predsednika in podpredsednika skupščine. Odlila sta na novo odgovorno delovno mesto.

Obema so se zahvalili za njuno večletno požrtvovalno delo in trud. V znak priznanja so jima tudi odobrili izplačilo denarne nagrade; predsedniku v višini štirih mesečnih osebnih dohodkov, podpredsedniku pa v višini dveh mesečnih osebnih dohodkov.

Mar nismo že pred leti, po značilni pismni izvršni komisiji opozarjali na tovrstni negativni družbeni pojav in ga obsojali? Mar so odborniki — med njimi so skorajda sami člani Zveze komunistov — spregledali, da bi lahko s tem, ko so denarno nagradili predsednika in podpredsednika, priuščili podobne pojave tudi drugod?

Komunist — 18. II. 1966

● Morje tolmačenj

Zvezni sekretariat za finance je objavil leta 1963 1324 uradnih tolmačenj zveznih predpisov, v letu 1964 1423 in v letu 1965 919. Nič čudnega, če sodišča in drugi organi, predvsem banke, ne upoštevajo teh tolmačenj in se sprašujejo, ali so sploh potrebna. Oziroma zakaj niso že zakoni in urede tako jasni, da bi jih ne bilo treba še posebej razlagati.

Delavska enotnost — 17. II. 1966

● V skupščinah socialnega zavarovanja

Skupna političnih delavcev je nedavno razpravljala o tem, kakaj v skupščinah socialnega zavarovanja ni več neposrednih pravičnjav. Ko so primerjali položaje, so ugotovili, da sestavljajo več kot 80 odst. članov teh skupščin uslužbenci. To je samo po sebi nevarno, če vemo, da razpravlja skupščina socialnega zavarovanja o delitvi velikega dela delovnega prečka, ki ga ustvarjajo neposredni proizvajalci.

Komunist — 17. II. 1966

● Naša zemlja rodi tudi sortna jabolka

To zimo so prvič prišla na mize mnogih Zagrebčanov znamenita kalifornijska sortna jabolka, dozorela na jablanih sadovnjakih Borinci pri Vinkovcih. Po podatkih prodajnega oddelka tega mesta, a odločnega in prizadevnega kolektiva so s 418 ha sadovnjaka prodali jeseni na desetih tisoč 390 vagonov teh izvršnih jabolč. Od tega prodane približno prve letine je proizvajalec dobil več kot 600 milijonov starih dinarjev ali 300 milijonov več, kolikor je imel stroškov.

Delo — 22. II. 1966

● Odgovornost komunistov

O odgovornosti komunistov, zlasti pa vodilnih, je bilo večkrat govora: o njej je govoril tovariš Tito v Splitu, zlasti pa so jo obravnavali na VIII. kongresu ZKJ. Reforma ponovno zastavlja vprašanje odgovornosti v mnogo bolj konkretni obliki. To še toliko bolj ker imamo pri izvajanju politike VIII. kongresa opraviti z nekaterimi odlikmi, znatraj Zveze pa tega ne razlikujemo odločno in ne sprejemamo konkretnih ukrepov. Vodstva niso kritična do tistih svojih članov in drugih komunistov, ki spodbujajo konservativne, birokratske in nacionalistične tendence ali pa so tudi sami nosilci teh tendenc. Zaradi tega lahko takšni komunisti jemljejo tudi politične in družbene funkcije kot pridobljeno pravico. Namesto da bi jih vodstva, upoštevajoč kritiko članstva in delovnih ljudi, klicala na odgovornost in pripravo razrešitev funkcij, pa najpogostejše sklepajo z njimi kompromise.

Iz tez za tretjo sejo CK ZKJ —

Delo — 24. II. 1966

● Zakaj izvažati, če moramo uvažati

Industrija viskoznih vlaken »Viskosa« iz Ljubljane je lani izvozila 563 ton raznih viskoznih izdelkov v vrednosti 3,2 milijarde starih dinarjev, delno tudi pod neugodnimi pogoji. Istočasno je lani domača tekstilna industrija uvozila okoli 8000 ton podobnih viskoznih izdelkov za visoka devizna sredstva.

Borba — 22. II. 1966

● Nesorazmerno naraščanje osebnih dohodkov

V celotni industriji so narasli osebni dohodki lani do reforme za 12,8%, po reformi pa za 30,5%. Kakšni so bili premiki v osebnih dohodkih po reformi med industrijskimi panogami? Nad povprečjem so v proizvodnji elektroenergije (46,8%), v barvni metalurgiji (35,9%), v proizvodnji gradbenega materiala (35,4%), v tekstilni industriji (40,6%), v usnjarski (38,8%) itd. Najpogostejše pa so osebni dohodki rasli v filmski in tobačni industriji, v prenosni in kovinski industriji.

Delo — 20. II. 1966

● Lepa izjema

Industrija krogličnih ležajev v Beogradu proizvaja v specializiranih serijah. V njej dela danes nekaj osemsto delavcev. Od teh približno sto delavcev nima popolne osnovne šole. Drugi imajo najmanj spričevalo o osemletki. Vsekakor lepa izjema, če vemo, da je v beograjskih delovnih organizacijah okoli 15.000 nepismenih. Kako se je ta tovarna znebila nepismenosti?

Komunist — 28. I. 1966

Nevarnost je navadno pretila iz doline — v to smer je bila tudi uperjena čujčnost partizanske straže

predsedstvo zavzame za to, da bodo vojaški vojni invalidi uživali popolno brezplačno zdravstveno varstvo tudi v primeru, če bo spremenjen zakon o zdravstvenem zavarovanju. Ta sklep je treba sporočiti izvršnemu svetu skupščine SR Slovenije in pa skupščini socialnega zavarovanja.

Ker bodo z ustanovitvijo ZZZ NOV po občinah obstajale pri teh samo komisije za vojaške vojne invalide, bo komisija izdelala zanje poseben poslovnik.

Iz poročila o poslovanju poštinskega doma VVI v Strunjanu je bilo razvidno, da je bil leta lani odprt od 15. februarja do 30. novembra. V tem času so imeli 27.954 oskrbnih dni. Na klimatskem zdravljenju je tam bilo 456 vojaških vojnih invalidov, od tega 311 iz Slovenije. Združenja VVI iz 43 občin so poslala v Strunjan 562 invalidov na desetdnevni oddih. Od tega je bilo 244 osebnih invalidov, ki jim zdravniške komisije niso odobrile klimatskega zdravljenja. V času sezone jih je bilo v Strunjanu 447 in 200 otrok, pred sezono in po njej pa 115.

Ko so člani komisije nato sprejeli še program poslovanja

cialno-ekonomskih problemih udeležencev NOV. Sprejema tudi referat »Aktualni socialno-ekonomski problemi udeležencev NOV« in smatra, da naj bodo predlogi in sugestije iz referata in razprave podlaga za na-

Občanovi zapiski

Vsi se še živo spominjamo prvih in tudi poznejših dni gospodarske reforme, o kateri smo že od samega začetka, in tudi še sedaj, govorili samo najlepše. Prav gotovo v tem smislu, da je bila potrebna in da jo je treba izvesti do potankosti.

Spominjamo se tudi vse tiste »hajke« na cene; njih odrejanje, zvišanje in usklajevanje.

Prenekateri gospodarska organizacija, prenekatero podjetje (zlasti tisto, ki je imelo in še ima najneposrednejši stik z občani), je bilo v tistih dneh »na tapeti« ne le potrošnikov, marveč tudi vseh drugih organov — od inšpekcij naprej — ki so imeli na skrbi potrošnikov žep. Njegovo denarnico...

In kaj reči — ukrepi so bili sila hitri in učinkoviti. Mnoga podjetja so se znašla pred gospodarskimi sodišči, prenekateri odgovorni uslužbenec je lahko zardeval na zatožni klopi.

Sledile so sodbe »v imenu ljudstva«... Ta in ta je bil kaznovan z denarno kaznijo (večinoma). Mnogi pa tudi s prepovedjo opravljanja svoje službene dolžnosti (večinoma je šlo za komercialiste) za določeno dobo. Kolikor mi je znano, vsaj za dobo enega leta.

Nedolgo tega sem se zgledil v nekem ljubljanskem podjetju in ugotovil, da je tisti možak, o katerem smo lahko brali v časopisih, še vedno na tistem delovnem mestu. Dejansko, namreč! Delavski svet ali uprava podjetja ga je morebiti »na tujak« premetala na »manj vredno delovno mesto«, čeravno se vedno opravlja posle, ki jih je dosegel.

Ker tega ne morem dokazati — in bi s pravnega stališča tožbo tudi izgubil, ker tega »pravno« ne bi mogel dokazati! — primera konkretno tudi ne želim imenovati. Pa ne da bi se branili!

Dve »malenkosti«

»Ta stari« je ves ta pritisk »vzdržale«. Zahteval je disciplino in tudi pojasnjeval ljudem — in ne nazadnje tudi samoupravnim organom — da se mu zdi to prav. Da so tudi v tem, v prvi vrsti, notranje rezerve, o katerih tako radi vedno govorimo.

Moralo je miniti leto in še eno! Osebnih dohodkov se je večal. Pa ne le zaradi »valorizacije«, kot pravijo temu ekonomisti, marveč predvsem zaradi tega, ker se je več naredilo. Naredilo pa se je tudi zaradi tega, ker je bilo prihranjenih nešteto minut.

Zdaj pravijo, da je »ta stari« dober človek. Je komentar potreben?

IZTOK AUSEC

PREDLOGI ZA SPREMENBO POKOJNINSKEGA ZAKONA

Na plenarnem sestanku zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bil 14. februarja, so razpravljali tudi o socialno-ekonomskih problemih udeležencev NOV. Pri tej točki so se najdlje zadržali ob pomanjkljivostih pokojninske zakonodaje, ki so prišle do izraza ob uveljavljanju temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju.

Po ocenitvi Zveznega zavoda za socialno zavarovanje je do sedaj uveljavilo pokojnine po določilih zakona o pokojninskem zavarovanju in zakonu o invalidskem zavarovanju približno 160.000 borcev, ki imajo priznane posebno dobro dvojni let. V tem številu so zajete tako osebe kakor tudi družinske pokojnine. Sprito tega je povsem razumljivo, da predsedstvo naše zveze razpravlja tudi o položaju svojih upokojenih članov in sprejema temu ustrezne sklepe.

Zaradi nezadostnih izkušenj pri oblikovanju instrumentov pokojninskega sistema, kot so koeficienti valorizacije osebnih dohodkov prejšnjih let, ki se upoštevajo pri pokojninski osnovi, instrumenti prevedbe pokojnin, določanje raznih najvišjih pokojninskih osnov po republikah, so se pojavili razni problemi s kvantitativnimi posledicami za nekatere kategorije zavarovancev. Zato je predsedstvo ZZB NOV že v januarju poslalo Zveznemu izvršnemu svetu tele predloge:

Pri valorizaciji osebnih dohodkov naj bi republiške skupnosti socialnega zavarovanja, ki so uporabljale postopno zniževanje koeficientov za valorizacijo osebnih dohodkov prejšnjih let, spremenile svoje odločbe in osebne dohodke valorizirale po enotnem koeficientu.

Zavarovancem, ki so bili upokojeni v letih 1958–1960 in ki so jim zaradi nizkih osebnih dohodkov določili pokojnino z uvrstitvijo v zavarovalne razrede ob upoštevanju poprečne pokojninske osnove, naj bi se pri prevedbi pokojnina določala po kategoriji delovnega mesta in po trajanju delovnega staža. Pri tem naj bi upoštevali pogoje in popravke, ki so jih uporabljali ob prevečanju pokojnin tistih, ki so bili upokojeni do konca 1957. leta.

Udeležencem vojn v letih 1912–1918, ki so bili upokojeni po 1. I. 1958, naj se omogoči, da namesto pokojnine, določene po osebnem dohodku, lahko zahtevajo, naj jim pokojnino določijo po kategoriji delovnega mesta in

po priznanem pokojninskem stažu z vsemi popravki, ki so za to vrsto zavarovancev predvideni in izvedeni pred koncem leta 1957.

Pri veljavnih načelih pokojninskega sistema bi bilo neupravičeno puščati v pokojninskem zakonu določilo o najvišji pokojninski osnovi, ker le-ta prizadeva tiste zavarovance, ki so s svojim delom in prizadevanjem največ prispevali za družbeno skupnost.

Ker so vse republiške skupnosti socialnega zavarovanja ob valorizaciji pokojnin v avgustu lani sprejele lestvice postopnega zniževanja, kar je ohranjalo vzpostavljene razmere v pokojninski ravni, in ker bi taka praksa v prihodnje pripeljala do enečanja, je v zvezi z dvigom življenjskih stroškov treba pokojnine valorizirati proporcionalno.

Upokojenecem, ki so šli v pokoj pred izpolnitvijo pokojninskega staža (35 oziroma 30 let za borce), naj se ne ukinja pokojnina, če se zaposlijo in delajo manj od polovice polnega delovnega časa.

Spremeni naj se zakon o davku za borce in naj se vsem udeležencem NOB pred 9. 9. 1943, ki imajo pravico do dodatka, dodeljuje le-ta v obliki polne razlike med osebnim dohodkom in višino celotnega dodatka, ne glede na leto vstopa v NOV.

Udeležencem NOB, ki prejema dodatke za borce, naj se pokojnina dodeljuje od polnega dodatka za borce, ki ga je za določeno leto odredil zvezni izvršni svet.

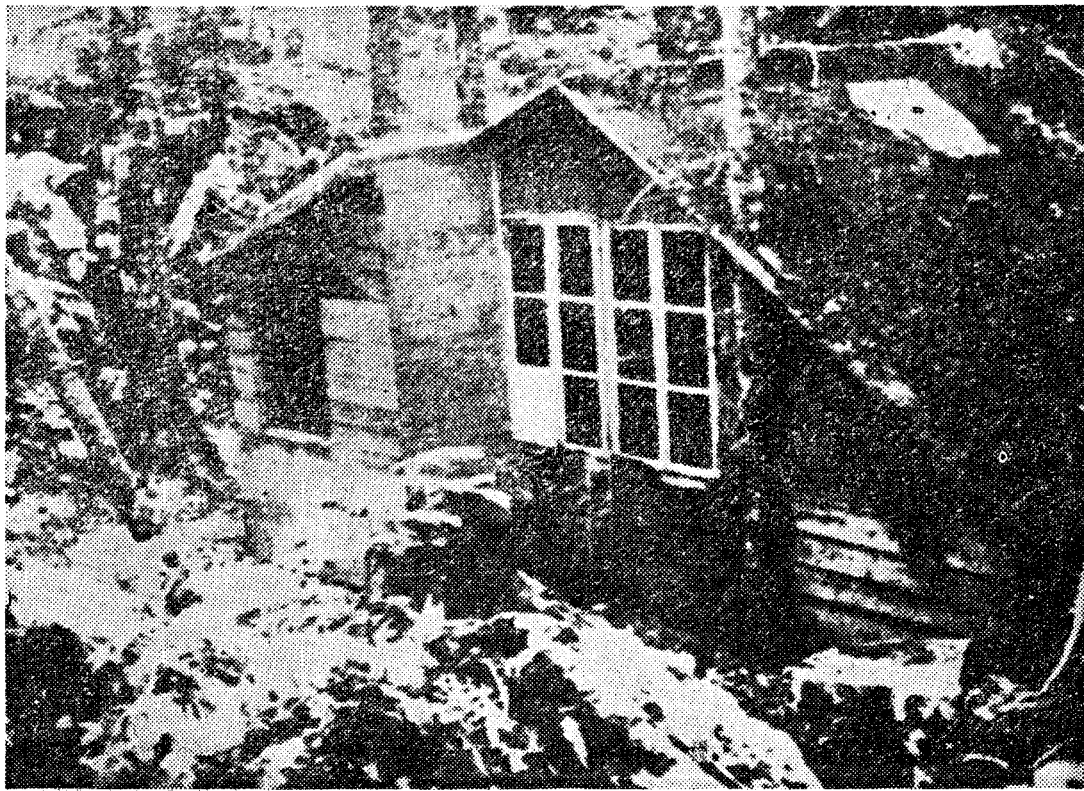
V letu 1966 naj se za osnovo dodatka za borce (v zveznem zakonu) določi 60.000 starih dinarjev.

Pripomniti je še treba, da valorizacija pokojnin, izvedena 1. avgusta lani, ne pomeni popolne uskladitve pokojnine z zvišanjem življenjskih stroškov v letu 1965. To je pravzaprav izredna valorizacija za dvig življenjskih stroškov, ki ga je povzročila gospodarska reforma. To so izvedli po lestvici postopnega zniževanja v razmiku med 26 in 9,67 % ali povprečno 23 %.

Računa se, da so se poprečni življenjski stroški zvišali za 34,7 %, kar pomeni, da bi bilo treba pokojnine valorizirati še za približno 11 %. S to valorizacijo bi odstranili motnje, ki so se pojavile med dvigom življenjskih stroškov in pokojninami ter vzpostavili razmere, kakršne so bile pred reformo.

Zvezni izvršni svet je sprejel predloge, ki jih je predsedstvo ZZB NOV izdelalo za spremembe in dopolnitve temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju, in bo o njih kmalu razpravljala tudi zvezna skupščina. Kljub temu pa je treba pripomniti, da žal v te predloge niso bili zajeti vsi, ki so jih predlagali delegati na petem kongresu ZZB NOV Jugoslavije v Sarajevu.

V. M.

Tako imenovana Baza 20 v Kočevskem Rogu, kjer je bil sedež CK KPS in IOOF od maja 1943

S skupščine ZZB NOV v Piranu

V nedeljo, dne 20. februarja, so se v Piranu zbrali na redno letno skupščino delegati vseh treh združenj borcev NOV, da bi izvolili

novobitno vodstvo svoje organizacije ter se pogovorili o svojem delu in raznih vprašanjih. Kot ponavadi je bila ta skupščina

dobro obiskana, število opravičeno odsotnih pa malenkostno.

Za piransko organizacijo je značilno, da je imelo lani Združenje borcev eno redno in dve izredni skupščini. Posebno na zadnjih dveh so razpravljali o vrsti vprašanj, ki zadevajo ne le bivše borce, temveč bolj ali manj tudi druge občane. O tem je poročalo že več časopisov in zato ne bomo ponavljali podrobnosti.

V tem duhu je potekala tudi razprava na letošnji občinski skupščini ZZB. Pokazalo se je, da je organizacija, čeprav je bila skoraj vsa pozornost članov usmerjena v urejanje drugih

zadev, napravila več, kot so pričakovali, tudi pri izpolnjevanju svojih ožjih nalog. Zlasti prizadevanja je reševala socialna vprašanja svojih članov.

Zaradi posebno težkih gmotnih razmer nekaterih članov in ker se je to stanje pri nekaterih bivših borcih zaradi prevedbe pokojnin spremenilo, so avgusta napravili revizijo priznavalnici. Tako je bilo pred revizijo 74 upravičencev, po njej pa jih je ostalo le 52. Prej so jim izplačevali 623.000 dinarjev, po reviziji pa 450.000 na mesec. Zdjaj znaša povprečni znesek za eno

priznavalnino 8.654 dinarjev, kar je premalo in bo treba to vsoto povečati. Poleg tega računajo, da se bo letos število članov, ki bi morali začeti prejemati priznavalnino, povečalo.

Lani je šlo za urejanje stanovanjskih vprašanj članov ZZB skupno 31 milijonov dinarjev. Od te vsote je dala občinska skupščina 4 milijone, splošna plošva 5 milijonov, republiški odbor ZZB 10 milijonov, bivše okrajno predsedstvo ZZB Koper pa je dalo 2 milijona 300 tisoč dinarjev. S temi sredstvi so pomagali najbolj potrebnim. Predvsem so popravljali stare stavbe oz. stara stanovanja.

Pri občinskem odboru ZZB deluje tudi komisija za šport in rekreacijo. Člani se ukvarjajo z balinanjem, kegljanjem, strelstvom, šahiranjem, plavanjem in namiznim tenisom. V teh panogah so dosegli kar lepe uspehe, glavno pa je, da so se razvedrili in okrepili.

Sicer pa se člani ZZB niso zapirali v okvire svoje organizacije, temveč so se prizadevali udeleževati političnega življenja v SZDL, na zborih volivcev in drugod.

Med drugim je piranska organizacija prišla navzkriž s posamezniki, ki zahtevajo, naj se ZZB zanima zgolj za svoja notranja, organizacijska vprašanja, za razpravljanje o družbenih vprašanjih pa so poklicali drugi. Prav tako ostro zavračajo mnenje posameznikov, da je tolikšno število bivših borcev v tej občini zanjo breme. V Piranu in okolici se je namreč v zadnjem desetletju naselilo precejšnje število upokojenih borcev, predvsem zaradi ugodne klime. Ti ljudje ne iščejo nobenih predprav, pač pa se hočejo, čeprav so upokojeni, še naprej udeleževati v družbenem in političnem življenju.

Prav bi bilo, če bi prišlo do tesnejšega sodelovanja med ZZB in občinskimi odbori družbenopolitičnih organizacij, ker le tako bo moč odpraviti razne nesporazume, ki se pojavljajo.

Kdaj je bila ustanovljena Osvobodilna fronta

Na večer pred 27. aprilom 1944 so tedanji prebivalci Baze 20, to je baze izvršnega odbora Osvobodilne fronte, prvič slovesno praznovali obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte. Člani propagandnega odseka so pripravili daljši kulturni program, ki so ga izvedli na pobočju vrtače, v kateri sta bili kuhinja in obednica baze. Proslave so se udeležili vsi prebivalci baze, kolikor niso bili na kakih nujnih dolžnostih. Proslava tretje obletnice Osvobodilne fronte na točki 20 je bila nedvomno prva proslava take vrste; toda v tistem času verjetno ni bila edina. Centralno časopisje OF je poneslo pomen obletnice po vsej slovenski zemlji, tako da je do takih ali podobnih proslav moglo priti tudi drugod.

Vzporedno s proslavo tretje obletnice OF je nastal tudi problem samega datuma — 27. aprila — kot dneva ustanovitve sestanka Osvobodilne fronte. Ob tretji obletnici OF leta 1944 so datum ustanovitve sestanka ugotavljali po spominu. Bistven delež je pri tem imel seveda Boris Kidrič, ki ga je iz danes neznanih razlogov izračunal nepravilno. Takratna proslava je potem slavila 27. april kot dan

poročevalca 1941 želel ponovno govoriti o ustanovnem dnevu tudi z B. Kidričem. Obiskal sem ga v Beogradu 13. maja 1949. Glede datuma ni bil tedaj prav nič več nejevoljen. Kar takoj mi je zatrdil, da ustanovni sestanek ni bil 27. aprila, temveč en dan ali pa celo dva pred 27. aprilom.

O točnosti datuma 27. aprila so zdvomili tudi drugi udeleženci: T. Fajfar, dr. F. Kozak,

sestane, najprej odgovorili, da je bil ali na soboto ali na nedeljo. Ko sem mu nekoliko nakazal okoliščine, predvsem da je bil sestanek popoldne, da so mi nekateri to prav odtično zatrjevali, se je spomnil, kako so posamezniki prihajali v hišo v daljših časovnih presledkih. Nato je pritrdil, da je bil sestanek zelo verjetno v soboto, še več, da je skoraj prepričan, toda absolutno ni mogel reči. Kajti tiste dni se je on sploh držal doma in mu je prav zato po tolikem času težje odtičati o konkretnem dnevu. Drugi, ki so tedaj prihajali k njemu, so si ta dan prav zato laže zapomnili in jim je prav tako zato tudi laže govoriti o določenem dnevu. Na koncu je dodal še to, da je bil sestanek prav gotovo na soboto, če je bila njegova žena ta dan popoldne prosta.

V zvezi z ugotavljanjem ustanovnega dneva OF naj omenim še pogovor s Titom, sinom Josipa Vidmarja, ki je bil 1944 na točki 20. Tit mi je že na Rogu zatrjeval, da je ustanovni sestanek bil na dan, ko je bila njegova mama popoldne prosta (da namreč ni bila v službi). Prav zavestno je trdil, da je bila tedaj sobota. Po vojni mi je marca 1957 to izjavo ponovil in dodal še, da je bil tedaj deževen dan.

Kakšne sklepe lahko napravimo na osnovi opisanih izjav?

1. Ustanovni sestanek ni bil na nedeljo in s tem ne 27. aprila, ker ta dan zanikajo vsi, celo J. Vidmar, čeprav v nekoliko hipotetični obliki.

2. Sestanek je bil popoldne. Naravnost ali posredno trdijo to vsi razen B. Kidriča, ki o tem sploh ni dal izjave.

3. Sestanek je bil v soboto popoldne. Razen pri B. Kidriču, ki se o tem ni izjasnil, se more sklepati na ta čas iz izjav vseh ostalih. Iz izjav Toneta Fajfarja, Jožeta Rusa in Tita Vidmarja je ta sklep dopusten direktno, izjave dr. F. Kozaka, B. Zihlerla in Josipa Vidmarja pa ta sklep potrjujejo v nekoliko hipotetični obliki.

Ce na osnovi teh ugotovitev vzamemo v roke koledar iz leta 1941, vidimo, da je bil tega dne 27. april na nedeljo, sobota pa je bila 26. aprila. Ustanovni sestanek Osvobodilne fronte oziroma Protiimperialistične fronte — je bil torej 26. aprila 1941. Iz opisane je predvsem jasno videti, kako se udeleženci ustanovnega sestanka dobro spominjajo nekaterih okoliščin, ki so spremljale sam dogodek ali pa so preprosto takrat bile aktualne. Na tem mestu bi enemu delu teh okoliščin želel dodati še primer iz sodobnega italijanskega vira in naše hidrogeološke službe.

Pri navajanju izjav o dnevu ustanovnega sestanka OF smo videli, da se Tone Fajfar in Tit Vidmar dobro spominjata, da je bil tistega dne deževen dan. Tone Fajfar je npr. še lani v Kmečkem glasu, ko je govoril o obletnici Osvobodilne fronte, napisal: »Letos poteka že 24 let od tistega deževnega sobotnega dne leta 1941, ko je bila v Ljubljani ustanovljena OF...« Vprašati se seveda moramo, ali je bilo res deževno tistega dne, oziroma, katerega dne je bilo. Za osvetlitev vprašanja imamo na razpolago dva vira.

Prvi vir so zapiski, pravzaprav dnevnik italijanskega majorja Gabriela Pianeseja, ki je bil poveljnik karabinjerjev pri XI. korpusu v Ljubljani v prvih tednih oziroma mesecih italijanske okupacije 1941. Njegov dnevnik ni bil zasebna značaja, temveč nekaka kronika njegovega uradovanja, nekake beležke, kam je moral kaj iti, s kom je imel tisti dan opravka itd. Pisal ga je verjetno ob koncu službe, preden je odšel iz urada. V našem primeru je važno, da je v dnevniku beležil tudi stanje vremena. S tem je ustvarjal možnost, da nekaj podatkov udeležencev ustanovnega sestanka kontroliramo s sodobnimi pisanimi podatki, pa čeprav gre pravzaprav le za vreme.

Tako je Pianese označil vreme pri naslednjih dneh:

24. aprila 1941 — nebo oblačno-hladno;

25. aprila 1941 — nebo vedro, hladno;

26. aprila 1941 — nebo oblačno s prekinjajočim dežjem (celo coperto con pioggia intermittente, temperatura fredda);

27. aprila 1941 — nebo vedro, hladno;

(NADALJEVANJE NA 7. STRANI)

Delo in skrb za bivše borce v »Slavniku«

V kolektivu avtoturističnega podjetja »Slavnik« — Koper, ki šteje 556 članov, je 91 bivših borcev. Zlasti dve leti je njihova organizacija storila marsikaj, da bi izboljšala njihovo življenje in delovne pogoje, upoštevajoč seveda specifične pogoje dela soferjev in sprevoznikov.

Lani je organizacija ZB v podjetju pomagala, da je dobilo primerne nova stanovanja 7 borcev, mnogim pa se podjetje stanovanja po pravilo, kolikor je seveda to bilo mogoče v starih hišah. Temeljitega zdravstvenega pregleda je bilo deležnih 51 borcev in za 12 je bilo takrat ugotovljeno, da so zelo potrebni odtih. Zai razpoložljiva sredstva niso omogočila ureditve dobrega namena. (Morda bo letos kaj lažje).

Za bivše borce v podjetju je velikega pomena interni oris, ki je sprejel centralni delavski svet. Po tem pravilniku imajo borci po 9. 9. 1943. leta, ki jim sedani veljavni zvezni predpisi ne priznavajo dodatka, osebnih dohodkov določen na 61.500 starih dinarjev ne glede na delovno mesto. S sprejetjem tega določila oziroma pravilnika kot takšnega so samoupravni organi pokazali mnogo razumevanja za materialne probleme bivših borcev.

Brez lastne krivde danes ne morejo dosegati višjih dohodkov, kot jih imajo, oziroma jim zdravstveno stanje ne dopušta zaposlitve na primerne plačnine, težjih ali odgovornejših delovnih mestih. Te ugodnosti je deležnih 30 bivših borcev. — Dodati je še treba, da se razlika med osebnim dohodkom, ki ga kdo ima na delovnem mestu, in priznane osnovno 61.500 starih dinarjev, zmanjšuje za 5 odstotkov za vsak mesec, kolikor pozneje se je kdo aktivno vključil v narodnoosvobodilno borbo. (Kot začetni mesec se računa september 1943. leta).

Zaradi slabšega zdravstvenega stanja so bivši borci deležni tudi dodatnega dopusta, kolikor ta glede na njihova leta zaposlitve ne presega 30 dni. Tako imajo borci iz 1941. leta 6 dni dodatnega dopusta, iz 1942. leta 5 dni, iz 1943. leta 4 dni, iz 1944. leta 3 dni in iz 1945. leta 2 dni dodatnega dopusta. Tudi na invalide niso pozabili: do 50-odstotni invalidi dobijo 2 dni dodatnega dopusta, 51 do 70-odstotni 3 dni in nad 70-odstotni 4 dni dodatnega dopusta.

Se posebej pa se kolektiv z enkratno denarno pomočjo spominja upokojenecv in bivših borcev ob prazniku republike ali sicer med letom. Tako je lani 29. novembra dobilo enkratno pomoč 19 upokojenecv (od teh je bilo 12 borcev) in 10 borcev, ki so še zaposleni.

Za davnost skupine borcev oziroma njenega predsednika, Draga Kodarina, je še značilno, da je pridobil 14 članov ZB kot nove naročnike »TV 15«, časnika, ki je bivšim borcem najbolj pri srcu. — F. M.

ustanovnega sestanka Osvobodilne fronte.

Nekaj tednov po tej proslavi so se nekateri ljudje na bazi 20 znova pogovarjali o dnevu ustanovnega sestanka OF. Nekateri, ki so se ga udeležili ali pa so se ga kako drugače spominjali, so tedaj pri ponovnem reševanju odgovarjali drugače, tako da je 27. april kot dan ustanovnega sestanka postal pravzaprav sporen. Razprava o tem dnevu se je razširila toliko, da bi na vprašanje o 27. aprilu moral odgovoriti tudi Boris Kidrič. Ta pa se je vprašanja z nevoljo otrešel. Bilo je povsem jasno zakaj. O 27. aprilu kot dnevu ustanovnega sestanka OF se je nekaj tednov prej dosti govorilo. Te besede in z njimi ugotovitve datuma so šle s centralnimi listi po vsej Sloveniji. Zato v tistem času z Borisom Kidričem o tem naravno ni bilo mogoče govoriti kaj več; toda v B. Kidriču opozorilo na datum kljub vsemu ni zamrlo. Jeseni 1944 se je v razpravi, ki je bila napisana šele po vojni, »Kratek obris razvoja OF in tedanja politična situacija«, spomnil tudi datuma 27. aprila: »Kot oficialni datum ustanovitve OF je proglasen 27. april. Točen datum to najbrž ni, vsekakor pa je ustanovni sestanek bil zadnje dni aprila 1941, kakih 14 dni po kapitulaciji Jugoslavije.« Boris Kidrič je s tem priznal, kako se ljudje lahko zmotijo, ko neke stvari ugotavljajo po spominu po daljši časovni razdalji, pravzaprav bolj takrat, ko iščejo datum kot datum, ne pomislijo pa bolj na okoliščine, v katerih se je kak dogodek izvršil, in posredno šele po njih pridejo do cilja, to je do konkretnega datuma.

J. Vidmar. Nekateri so bili v določanju okoliščin, ki so govorile za drugačen datum, celo čisto konkretni.

Tone Fajfar mi je ponovno — prvič mi je že 1944 — potrdil, da je bil ustanovni sestanek na dan, ko je bil on dopoldne v službi, popoldne pa prost. Sestanek sam je namreč bil popoldne. Po vojni se je spomnil tudi še tega, da je bil tedaj deževen dan.

Dr. Ferdo Kozak mi je na vprašanje, kateri dan v tednu je bil sestanek, odtično izjavil: Nedelja prav gotovo ni bila, za kak drug dan se pa takrat ni mogel jasno odtičiti. V članku »Nekaj bežnih spominov...«, ki ga je ob petnajsti obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte napisal za revijo Borec 1956, je bil pa tudi glede tega precej jasnejši. Najprej je napisal, da je bil obveščen, da bo sestanek tega in tega dne popoldne, nato pa je zapisal: »Če me spomin ne vara, je bila tisti dan sobota.«

Konec marca letošnjega leta (23. 3.) sem o ustanovnem sestanku govoril tudi z Borisom Zihlerom. Nisem mu vnaprej povedal, o čem natančno bi želel z njim govoriti. Ko sem bil pri njem, sem z glavnim vprašanjem kar ustrelil. Na kateri dan v tednu je bil ustanovni sestanek Osvobodilne fronte? Vprašanje ga je zaradi nenadnosti spravilo nekoliko v težave. Začel je s tem, da mi je povedal, kdaj preko dneva je bil: »Sestanek je bil popoldne ob 16. uri. Tega se dobro spominjam.« Z odgovorom seveda še nisem bil zadovoljen. Prosil sem ga, naj mi pove dan v tednu, v soboto, in to popoldne. Kajli se danes, če se spomni nazaj, nima obutka, da bi bil takrat prazničen dan. Na tak dan tudi ni bilo misliti, ker bi na nedeljo zaradi prazničnosti dne bilo bolj mogoče računati na kak nepoklicane opazovalce...

Ko sem Rusu omenil, da je takrat po imenu šlo pravzaprav za Protiimperialistično fronto, je rekel, da je šlo vsebinsko za Protiimperialistično fronto (kakor jo je, kot vedno, razložil B. Kidrič), toda govorili so o Osvobodilni fronti, ker so govorili o oboroženem upor proti okupatorju.

Josip Vidmar mi je 1. aprila 1957 na direktno vprašanje, na kateri dan v tednu naj bi bil ustanovni

»Po vojni sem razgovore o datumu ustanovnega sestanka, tako pravi avtor članka, »znova sprožil ob različnih priložnostih, ker sem želel ugotoviti, koliko ostane trajno v človeškem spominu. Glede ustanovnega sestanka sem skoraj redno postavil kot glavno vprašanje, na kateri dan v tednu je bil sestanek, šele potem sem prešel na druge okoliščine, ki bi mogle prispevati k večji jasnosti.

Po vojni sem v zvezi s pripravi za ponatis Slovenskega

ALPSKA MODNA INDUSTRIJA, RADOVLJICA

IZDELUJE

MODNE PLETENINE PO NAJNOVEJŠIH VZORCIH IN KROJIH.

SE PRIPOROČAMO!

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

...kako je švicarska ljudska vojska premagala burgundske profesionalce?

Med tako imenovanimi burgundskimi vojniki je 2. marca 1446 prišlo do velike bitke med švicarsko prostovoljsko vojsko in poklicno vojsko burgundskega vojvode Karla Drznega. Švicarje je bilo sicer več (19.000), zato pa je bila Karlova vojska (14.000 vojakov, izmed teh 2-3.000 konjenikov) bolj izurjena.

Ali veste...

Do odločilnega spopada je prišlo v neki soteski med Neuchâtel-skim jezerom in planinami, kjer je Karlova artilerija začela močno obstreljevati švicarski prednji četverokotnik s kakimi 8000 vojak, hkrati pa je burgundska konjenica napadla Švicarje v bok, vendar je bil njen napad zavržen.

Nenadoma in nepričakovano je med napadalci nastala huda zmeda, Brčkone zaradi tega, ker je

MINA orožje preteklosti in prihodnosti

Ruska dežurna mina

Mine so iz dneva v dan postajale raznovrstnejše in popolnejše. Kar zadeva zasidrane mine, so te imele že med prvo svetovno vojno 500 metrov dolge vrvi in so jih zato lahko uporabljali tudi v bolj globokem morju. S tem, da so jim nekoliko spremenili obliko, so dosegli, da so jih lahko spuščali tudi iz podmornic.

Zanimiva je tudi antenska protipodmorniška mina, ki jo je izdelal Američan Sidney Brown. Kot že ime pove, je bila na mino pritrjena 35 metrov dolga antena. Če se je je nasprotnikova podmornica dotaknila, je prišlo do eksplozije. Mina se je pokazala za zelo učinkovito, saj je ena sama taka mina nadomestila po osem običajnih min, in so jo kmalu sprejele v svojo oborožitev še mnoge druge vojne mornarice (italijanska, sovjetska, nemška itd.).

Dežurna ruska mina je pravzaprav kombinacija treh min,

ki so medsebojno povezane z jekleno vrvjo. Ko jih spuste v vodo, se dvigne na ustrezno višino ena sama mina, drugi dve pa sta pritrjeni k sidru, ki leži na morskem dnu. Če pa prva mina eksplodira ali jo kak minolovec odreže in uniči, se na njeno mesto dvigne druga mina in potem, ko je tudi ta opravila svoje, še tretja mina. V čem pa je smisel vsega tega? Gre za naslednje: ladje, ki sledijo minolovcu ali plovejo po poti, ki so jo bili minolovci že poprej očistili, se počutijo varne pred nasprotnikovimi minami; dejansko pa to ne drži, ker so se namesto odstranjenih in uničenih min na njihovi poti nepričakovano pojavile nove mine.

Rojstvo zloglasne magnetne mine

Med prvo in drugo svetovno vojno je prišlo do novih izpopolnitev: mine so postale močnejše, saj so jih polnili že s po 350 kg

razstreliva, ohišje mine je bilo debelejšo (6 mm), zaradi česar so mine pokladali globlje, zasidrane mine pa so lahko uporabljali tudi tam, kjer je bilo morje globoko od 1000 do 1500 metrov. Vse do druge svetovne vojne pa niso mogli odstraniti največje pomanjkljivosti: minolovci so z lahkoto ugotavljali lego min, jim rezali sidrene vrvi in jih uničevali. To pa zlasti v primerih, če je šlo za mine v svojih vodah. Zato so se v vseh vojnih mornaricah na vso moč prizadevali, da bi iznašli nove vrste učinkovitih nekontaktnih min.

To jim je uspelo: kmalu so v pomorski vojni začeli uporabljati nove mine z magnetnimi, akustičnimi, hidrodinamičnimi in kombiniranimi vžigalniki.

Mine z magnetnimi vžigalniki so Nemci začeli uporabljati že leta 1939. Pri teh minah ni bilo več potrebno, da se ladja zadene ob mino, temveč je ta eksplodirala že takrat, ko je ladja plula nad ali zraven nje. Britanci so skušali mine te vrste onemogočiti tako, da so na posebnih postajah razmagnetili svoje ladje, toda Nemci so nato izpopolnili svoje mine in njihovi vžigalniki so postali še bolj občutljivi.

Mine, ki so imele akustični vžigalnik, je sprožil ropot motorjev bližajočih se ladij. Trajnost teh min pa je bila manjša od min z magnetnimi vžigalniki, kajti akustični vžigalniki so bili občutljivi tudi na druge vrste šumov in ropota. Pri tem pa se je trošila električna energija njihovih baterij. Zato so mine te vrste že po šestih mesecih postale neuporabne, če že niso prej naletele na svojo žrtev.

Hidrodinamične mine so imele vžigalnik, ki je povzročil eksplozijo, če je registriral močnejši pritisk vode. Do večjega pritiska pa je prihajalo takrat, če je v bližini mine plula kaka ladja.

Razen teh poznamo še mine s kombiniranimi vžigalniki. Te so bile pravzaprav še najpopolnejše, saj so vžigalniki drug drugega dopolnjevali, nasprotniku pa oteževali obrambo pred minami te vrste.

Od protidesantnih do atomskih min

Kakšne pa so najodobnejše mine? Sedanje mine so najrazličnejših velikosti in oblik, glede načina vžiga pa so podobne onim iz druge svetovne vojne. V minah, ki so namenjene za uničevanje predvsem morskih ladij, je 700 do 1000, v minah, ki jih polagajo v reke in plitva morja (v globino kakih 25 metrov) pa 300 do 350 kg razstreliva.

So pa še lažje mine. Japonci so, na primer, imeli posebne protidesantne mine, v katerih

je bilo le 15 do 20 kg razstreliva. Bile so železne ali iz armirane-ga betona, polagali pa so jih pol metra do meter globoko v vodo ob obalah.

Iz letal spuščajo mine na dva načina: v prvem primeru leti letalo kakih 300 metrov visoko in meče mine na padalih, ki se pri padcu v vodo ločijo od mine in potopijo; v drugem primeru pa letala lete tik nad vodno gladino in spuščajo mine brez padal.

Menijo, da so kontaktne mine že dosegle vrh svojega razvoja

in da jih ni več mogoče izpopolnjevati, razen s tem, da bi jih polnili s kakim močnejšim razstrelivom, denimo atomskim. Večje možnosti pa so glede nadaljnjega razvoja nekontaktnih min, pri katerih, sodeč po mnogih podatkih, že preskušajo vžigalnike, ki bi jih aktiviralo toplotno, svetlobno in jedrsko žarčenje.

PRIHODNJIČ:

Spuščanje min skozi torpedne cevi — Zakaj so minolovci leseni? — O nekaterih načinih odstranjevanja min iz morja.

Tehnična trgovina - servisi

»Novotehna«

NOVO MESTO, Glavni trg 11

Nudi kupcem:

- vse vrste kovinskih izdelkov, železa, orodja, gradbeni material, vodovodno in električno material, barve, lake in kemikalije, steklo, keramiko, gospodinj-ske potrebščine, električne štedilnike, pralne stroje, hladilnike, posodo, radijske in televizijske aparate, glasbila in potrebščine.
- V svojem specializiranem oddelku avto stroke pa osebne, tovorne in specialne avtomobile, motorna kolesa, moška in ženska kolesa, nadomestne dele za motorna in ostala prevozna sredstva in izvršuje usluge za popravilo osebnih avtomobilov in motornih koles.

Oglejte si veliko izbiro blaga v naših prodajalnah in skladiščih v Novem mestu, Krškem in Trebnjem.

KOMUNALNO PODJETJE V RADOVLJICI

- SKRBI ZA KOMUNALNO UREDITEV MESTA
- MIZARSKA DELAVNICA
- LASTEN KAMNOLOM

Fotografija z vprašajem

Fotografijo iz 6. številke »TV 15« je posnel tovariš Stanislav Kavčič-Dušan iz Slovenskih Konjic v začetku julija 1943 na Žirovskem vrhu. Slika prikazuje del Žirovske čete. Pravi, da se spominja le nekaterih tovarišev s fotografije. V prvi vrsti, prva z leve je partizanka Aljoša iz Škofje Loke, peti pa partizan Bajtar iz Ljubljane. Tretja v drugi vrsti je partizanka, doma iz Gorij, četrti komandir čete Niko Blaznik, šesti pa partizan Desan. Bralce prosimo za podatke tudi k današnji fotografiji

IGRA S SMRTJO

Ko so partizanske enote vdrle v močno utrjeno ustaško postojanko Široki brijeg, so njihove patrulje začele iskati po hišah skrite oficirje. Zastavnik Božo, vodja ene izmed patrulj, je z ulice nenadoma opazil, kako je nekdo v sosednji hiši v neosvetljeni sobi prižgal cigareto. To mu je bilo sumljivo. Tam se nedvomno skriva kak ustaš. Kaj naj stori, da ga bo dobil živega?

bil Karl ukazal, naj se prednje vrste pehote pomaknejo nazaj, da bi njegovo topništvo lažje streljalo. Tisti oddelki, ki so bili bolj zadeti, pa so mislili, da je do tega prišlo zaradi prehudega švicarskega pritiska, in so začeli bežati. Tako so Švicarji precej poceni prišli do nasprotnikovega topništva in pomembne zmage.

...kaj je »grški ogenj«?

»Grški ogenj« je posebne vrste mešanica, ki so jo v srednjem veku Bizantinci uporabljali v vojni. Menijo, da ga je izumil arhitekt Kalinik iz Heliopolisa v Siriji, ki je 673. leta pred Arabci zbežal v Konstantinopol. Njegov izum je brčkone bila mešanica žvepla, nafte in živega apna.

To mešanico so Bizantinci še istega leta uspešno uporabili proti arabskemu ladjevju, leta 938 pa tudi proti ruski mornarici. To pa tako, da so jo metali v morje, kjer se je ob stiku z vodo vnela in pri tem povzročala močno šumenje in gost dim. Za ladje pa je bila zelo nevarna zato, ker so te bile lesene in so se kaj hitro vnele in zgorele.

To snov so proti nasprotnikovim ladjam brizgali iz posebnih bronastih cevi, ki so bile nekake ročne tlačilke, imele pa so jih na premcu »se bizantinske vojne ladje. Kasneje so to orožje uporabljali tudi Seldžuki v križarskih vojnah in metali na oblegovalce gilene lonce, napolnjene z vnetljivo snovjo. Križarji so se je zelo bali, čeprav so bili v svojih oklepi varni pred njo.

Neposreden napad ne bo uspešen, ker ga bo ustaš pričakoval. Zato ga mora dobiti v roke s kako zvijačo. Dolgo je razmišljal, kaj bi bilo najbolje storiti, dokler mu ni v glavo šnila pametna misel. Stopil bo gori in postal ustašev ujetnik!

Vedel je, da ustaš v tem hipu misli le na to, kako bi se neopazno in najlažje izmuznil iz mesta, in da mu je zato treba dati priložnost, ki naj bi ga uspavala.

Božo je s svojo patruljo odšel kakih sto metrov naprej, nato pa se ustavil. Od kurirja Špira si je sposodil nemško pištolo »valter«, odstranil iz nje udarno iglo, svojo pištolo »beret« pa skril v volneno nogavico pod hlačnico, da bi jo v primeru potrebe imel pri roki. Nemško pištolo brez udarne igle je vtaknil v tulec in si ga obesil čez ramena.

Ko je vsakemu članu patrulje dal svojo nalogo, se je Božo vrnil k hiši, kjer je bil opazil prižiganje cigarete, in potrkal na vrata. Šele potem, ko je drugič zaropotal, se je na oknu pokazala glava neke starejše ženske.

»Odprite!«

»Saj vendar že vsi spimo. Če

kaj želite, počakajte, da se zdani!«

»Ponavljam vam: odprite vrata,« je ponovno ukazal Božo, ki tudi ni užival v tem nočnem lovu za tistimi, s katerimi se je že tri leta boril.

»Kdo stanuje v tej hiši,« je povprašal, ko so se vrata le odprla.

»Tu spodaj midva z možem, zgoraj pa gospod zdravnik!«

Božo je zavil po stopnicah navzgor in potrkal na vrata, kjer je bila ploščica z doktorjevim imenom. Odprla mu je kakih trideset let stara ženska prijetne zunanosti. V rokah je imela petrolejko.

»Je tovariš doktor doma?« jo je Božo vprašal.

»Že osem dni ga ni tu.«

»Jaz pa dobro vem, da je doma.«

»Spet vam rečem, da ga ni. Sicer pa lahko sami pogledate,« mu je odgovorila in se umaknila z vrat. »Vstopite v kuhinjo, tam je moja sestra. Centrala že tri dni ne deluje, imamo pa samo tole svetilko.«

Božo se je mlademu dekletu vpludno predstavil, vendar ni na njenem obrazu opazil nobenega znaka prijaznosti in gostoljubnosti. Ko je sedel za mizo, je

postal pozoren na pepelnik. V njem je namreč zagledal precej cigaretnih ogorkov. Na nekaterih so bili sledovi rdečila, na drugih pa ne.

Medtem ko se je pogovarjal z žensko, ki mu je bila odprla vrata, je mlajša skrivoma odšla v sosednjo sobo. Božo je to opazil, vendar je ostal hladno krven. Vedel je, da bo obvestila svojega ustaša o njegovem prihodu. Ta je sklenil, da bo to okolnost izkoristil in se z Božovo pomočjo umaknil iz mesta. Obleden v pižamo se je ustaš potihoma približal kuhinjskim vratom, nato pa planil:

»Roke kvišku in stran z orožjem!« je na Boža nameril svojo pištolo.

Ena izmed žensk je Božu odzvela pištolo. Božo je molčal in dajal videz prestrašenega in zmedenega človeka.

»Pa smo te le ujeli! Poželel si si lepih deklet, kajne?« mu je govoril ustaš in iz tulca jemal njegovo pištolo.

»Polna je. Kar prav mi bo prišla, saj mi za svojo že primanjkuje nabojev.«

Mlajše dekletke je odšlo iz sobe, kmalu nato pa se je vrnilo s civilno obleko.

»Pohiti, draga,« ji je ustaš

dejal, nato pa opozoril Boža: »Sedaj si v mojih rokah. Če nas boš nocoj odpeljal iz mesta, boš ostal živ. Sli bomo po poti, ki jo bom jaz določil. Vem, kaj lahko pričakujem, če me vasi dobe v roke, zato bom streljal na vsak tvoj gib, ki se mi bo zdel sumljiv. Ko bomo prišli iz mesta ven, boš spet prost.«

»Prav, vendar pohitite,« mu je Božo odgovoril.

Ko je bilo vse pripravljeno, je ustaš spravil svojo pištolo v torbo. Božovo pa za pas, vendar je pred tem potisnil naboj v cev. Nato so stopili na hodnik. Ena izmed deklet je zaklenila vrata. Po stopnicah je prvi šel Božo, za njim pa ustaška trojka. Božo je z nasmehom na ustih odprl večna vrata, saj je vedel, da mu je uspeh zagotovljen.

Pred hišo se je ustaš ozrl na vse strani, nato pa Božu pokazal, kam naj zavije.

»Ne tja, temveč sem,« je Božo odgovoril in pokazal z roko pot proti mestnemu središču.

Ustaš je Boža potisnil vstran in mu ponovil svoj ukaz. »Pa kaj mu le ni prav,« se je v tem hipu oglašil kurir Špira, ki je bil prišel izza vogala. Ustaš je potegnil pištolo, nekajkrat pritisnil na petelina, vendar zaman.

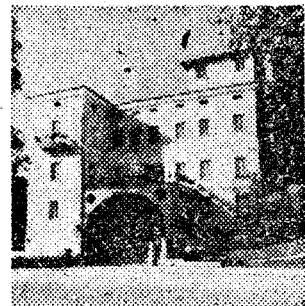
Nekaj minut kasneje je Špiro odpeljal na poveljstvo mesta zvezanega ustaškega podpornika z njegovima zaveznicama vred. Božo pa je še naprej patroljiral po tihih ulicah.

Hotel Grad Podvin

RADOVLJICA

renomirani hotel v zgodovinskem gradu Podvin, katerega je opisal že Valvasor in ki leži ob glavni cesti Kranj-Bled.

Gostom postrežejo z okusnimi mednarodnimi jedili in izbranimi vini. Udobna prenočišča. Na razpolago so prostori za seminarje, konference in družinske svečanosti. Aperitiv, bar, lastno kopalnico za goste, menjalnica itd. Telefon 70-350 Radovljica.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

V BLIŽINI TOPIC COLORADO SPRINGS SO AMERIČANI ZGRADILI PODZEMNO NASELJE, KI MU NE MORE DŌ ŽIVEGA NOBENA ATOMSKA BOMBA

Neuničljivi štab

Ameriška varnost sloni na 940 ogromnih vzmeteh, izmed katerih je vsaka visoka 120 in široka 80 centimetrov, težka pa kakih 1000 kilogramov. To so hkrati tudi temelji za enajst rumeno in zeleno pobarvanih jeklenih stavb, ki se v primeru jedrskega napada ne bodo stopile, temveč samo nekoliko zuzibale na svojih vzmeteh.

PODZEMNI ŠTAB ZA OBRAMBO PRED NAPADI IZ ZRAKA

To pa zato, ker so stavbe postavili 426 metrov globoko pod granitnim hribom, ki je le nekaj kilometrov oddaljen od znanih topic Colorado Springs. V tem zavetišču se že od januarja dalje zadržuje ameriško poveljstvo za obrambo pred zračnimi napadi (NORAD).

NORAD je najpomembnejša ameriška straža, ki naj pravčasno opozori severnoameriško celino na približevanje nasprotnikovih raket in bombnikov ter organizira obrambo. Na njegovo povelje se bodo takoj dvignili v zrak lovci-prestrelalci.

Vse doslej je bil NORAD v eni izmed ulic Colorado Springsa, kjer bi ga lahko uničila že navadna bomba. Ko pa so ugotovili, da sovjetske rakete dosežejo tudi že Združene države Amerike, je ameriški kongres 1959. leta dal denar za to gnezdo, ki se skriva pod sto milijonov let starimi granitnimi plastmi. Debela kamnita streha »lahko kljubuje toči vodikovih bomb«.

Štiri leta so dolbili hrib, iz katerega so potegnili kakih 360 tisoč kubičnih metrov granita. V notranjost peljeta dva rova, široka po štirinajst metrov. Hodnike nadzirajo s televizijskimi kamerami. Podzemno zakloni-

šče varuje kakih 900 »jamskih ljudi« — oficirjev in tehnikov — pred radioaktivnostjo in zračnim pritiskom.

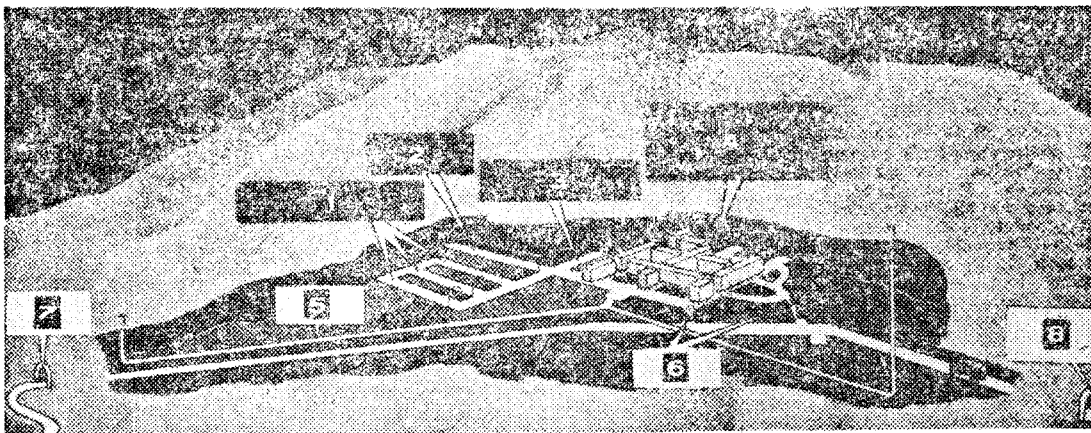
NAJDRAŽJA PODZEMNA JAMA NA SVETU

Kot pri hidrocentralah je tudi tu moč odpreti kaka vrata

To je najdražja podzemna jama na svetu, saj je stala 142 milijonov dolarjev, hkrati pa tudi najdragocenejša, ker je opremljena z najsodobnejšimi napravami.

Mozgani osrednjega štaba za obrambo pred napadi iz zraka so elektronski stroji (imajo jih

ki bi želel zvedeti za lego katerega letala, samo pritisne na ustrezen gumb in hip kasneje že lahko vidi na plošči pred sabo, kje je to letalo. Enako je moč projicirati tudi vremenske razmere na zahodni polobli, obrambno pripravnost raket, lego satelitov v vsejmiru itd.

Ameriški podzemni štab za obrambo pred zračnimi napadi: 1 — jezero s 15.500.000 litri vode za hlajenje generatorjev; 2 — jezero s 5.300.000 litri pitne vode; 3 — bazen z 1.200.000 litri nafte; 4 — komandna centrala z enajstimi jeklenimi stavbami na spiralnih vzmeteh, tremi glavnimi in štirimi podzemnimi komunikacijami; 5 — ventilacija; 6 — jeklena glavna vrata; 7 — južni vhod; 8 — severni vhod

le v primeru, če so bližnja vrata zaprta. Vsaka izmed njih so težka po trideset ton, za zapiranje ali odpiranje pa potrebujejo po pol minute.

Za temi vrati lahko žive štabni oficirji NORAD več kot mesec dni brez vsake zveze z zunanjim svetom. V jezerih, ki so tudi pod zemljo, imajo na voljo 20.800.000 litrov pitne vode, ki pa jo potrebujejo tudi za druge namene (za hlajenje generatorjev), razen tega pa še 1.200.000 litrov nafte za pogon generatorjev.

trinajest), ki lahko brez kakršne koli človekove pomoči sprejemajo najrazličnejše informacije, kot so poročila izvidnikov, signali najbolj izpostavljenih radarskih postaj v Kanadi, na Aljaski in v Angliji, poročila meteoroloških postaj itd. O obsegu njihovega »spomina« nam pripravlja govori podatek, da ti stroji lahko zadrže kakih dvanajst milijonov posameznih informacij.

Ameriški oficir tega štaba,

GRE ZA SEKUNDE

Najnovejši računski stroji delujejo mnogo hitreje, kot pa je to bilo poprej. V istem hipu, ko postaja na Grenlandiji opaziti kak satelit ali kak drug predmet v zraku, elektronski stroj že alarmira dežurnega oficirja, ne glede na to, če gre za sovražnika ali prijatelja.

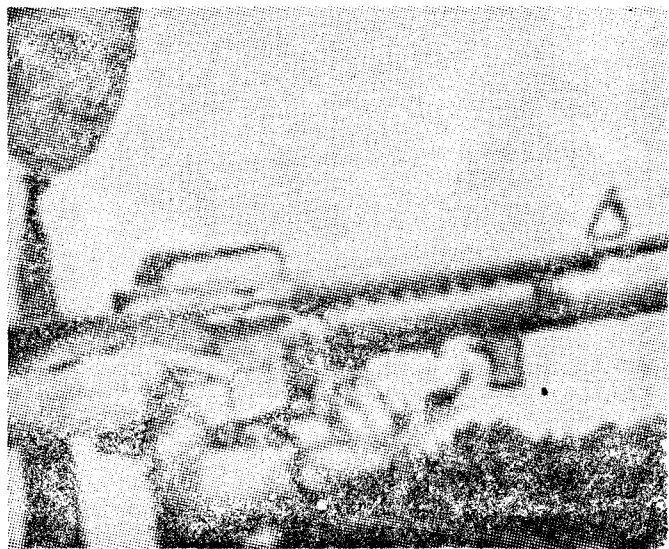
Hip-kasneje elektronski stroji sporočajo podatke o vrsti in obsegu napada, verjetnem cilju in škodi, ki jo je treba pričakovati. Se več: elektronski možgani celo predlagajo, kakšne ukrepe bi bilo treba storiti. Dežurni general nato vzame telefon v roko in o tem obvešča predsednika Združenih držav Amerike — vse to pa natančno trideset sekund po odkritju raket.

Preden se je NORAD vselil med ta elektronska čudesa, je poveljstvo povabilo domače in tuje novinarje, naj si čim natančneje ogledajo to ameriško obrambno središče in naj o njem pišejo. Novinarjem so dali najrazličnejše dodatne podatke in obvestila. Generali so celo pokazali, kako bi prišlo v primeru jedrskega napada do alarma.

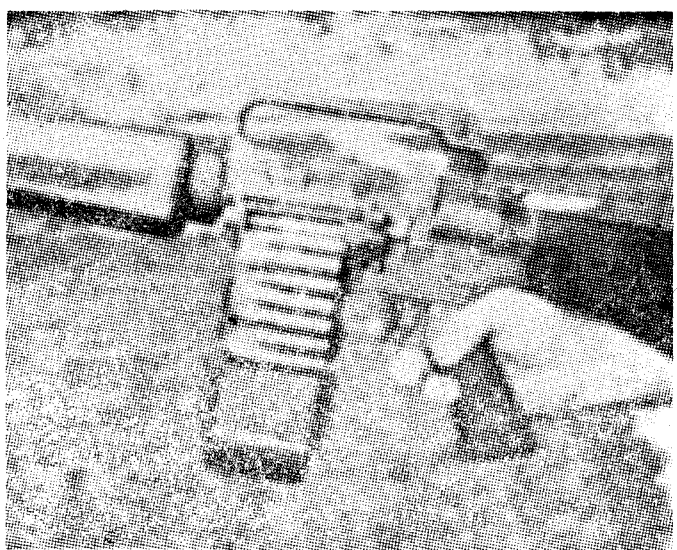
Ameriški obrambni minister McNamara je namreč mnenja, da je skrivanje teh stvari odveč. Nasprotno, nasprotnika bodo preplašili samo v primeru, če bo ta vedel, da ob iznenadnem napadu ne bo mogel razbiti ameriškega vodstva in da mu bo to lahko vrnilo milo za drago.

Navzlic temu pa amerškemu obrambnemu sistemu pred zračnimi napadi manjka eden izmed življenjsko pomembnih elementov, kajti ZDA doslej še nimajo protiraketnih raket, s katerimi bi lahko že v zraku uničili sovražnikove rakete.

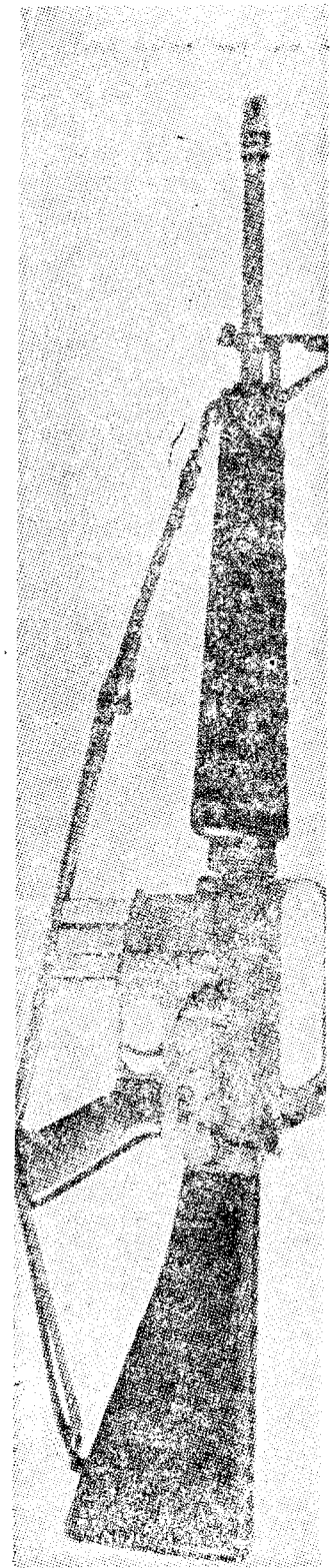
FOTO S PODPISOM

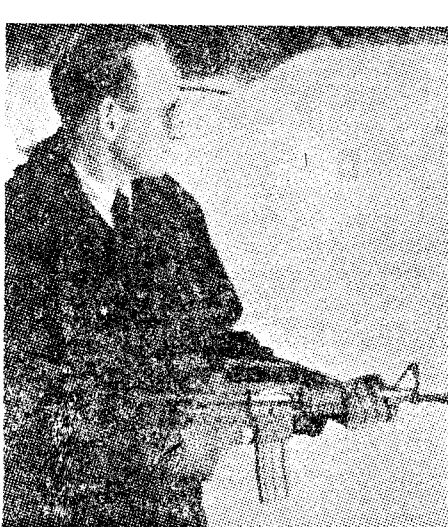
Poseben nastavek, ki se pritrdi pod puškino cev, omogoča izstreljevanje bomb kalibra 40 mm

Ce želi strelec uporabljati puško kot avtomatsko orožje z večjo gostoto ognja, lahko običajni okvir nadomesti z drugim, v katerem je trak s 100 ali 150 naboji

Najnovejši model univerzalne avtomatske puške vojske ZDA, ki nosi naziv AR-15-22. S tem orožjem, ki je izdelek firme »Colt Patent Firearms«, so oborožene pehotne in desantne enote ZDA v Južnem Vietnamu

Skrasano izvedbo te puške z zlojljivim kopitom uporabljajo kot osebno oborožitev posadke tankov, letal in helipoterjev ZDA

Na prednji straži

Naslednjega dne so se ti trije borci napotili iz Renč prek Bilja v Vrtojbo, odondod pa čez polje v Standrež in dalje proti Sovodnjam. Kakih petsto metrov pred vasjo jih je, kot je bilo domnjenjano, pričakoval Skifo. Po kratkem dogovoru so krenili proti vasi tako, da je bil prvi Skifo, kakih sto metrov za njim pa so previdno hodili še drugi trije in pri tem pozorno opazovali Skifa, če jim bo morda dal kak znak za nevarnost.

Ko pa je Skifo prisel do prvih poslopij, je nenadoma zginil, ko da bi se vdrl v tla. Kaj naj store? Je Skifo morda padel v sovražnikovo zasedo? Sklenili so, da bodo šli naprej. Približali so se prvi hiši. Nikjer ni bilo opaziti žive duše. Nato so previdno krenili v vas. Bili so že prepričani, da bo vse v redu, ko so nenadoma planili nanje z vseh strani Nemci. Bili so obkoljeni. Umakniti se ni bilo kam. Orlandu Gorkiču se je kljub temu posrečilo iztrgati se iz nemških rok in steči proti polju zunaj vasi. Zal, preden je prišel na varno, ga je zadela nemška krogla. Čeprav hudo ranjen v hrbet, se je nekako le privlekel v Miren, odkoder so ga prepeljali v Renče. Vendar mu ni bilo rešitve: po osmih dneh je umrl.

Druga dva obveščevalca — Mladovana Mozetiča iz Renč in Santina, ki je bil doma nekje iz Dalmacije — so Nemci zgrabili, preden sta mogla seči po orožju. Nato so ju odveli na bližnje dvorišče in začeli pretepati s puškinimi kopti. Pretepanje so nadaljevali pred cerkvijo. Bila sta že v globoki nezavesti, ko so ju za noge in z glavo navzdol obesili vsakega na svoje drevo. Tako sta tam pod stražo visela dva dni.

Novica o strašni smrti dveh mladih obveščevalcev je hitro prodrla tudi v Renče. Začeli so sumiti, da gre za izdajstvo. Zato so sklenili, da bodo po Skifovi vrnitvi vso zadevo natančno preiskali.

Skifo je prisel v Renče še istega dne popoldne. Ko so ga začeli zasliševati, se je zelo spretno zagovarjal in se izmikal neposrednim odgovorom. Sele potem, ko je moral odgovoriti na nekaj vprašanj o svojih stikih z mojsinjorjem Brumatom in goriškimi Nemci, je klonil in vse priznal.

Povedal je, da ga je mojsinjor Brumat, zagrizen nasprotnik komunizma, poslal v partizane kot vrinjenca in mu naročil, naj mu poroča o vsem, kar bi se tam dogajalo. Tudi 14. aprila je obiskal Brumata in ga seznanil z akcijo, ki jo sabotažna skupina VDV za naslednji dan pripravlja v Biljah. Mojsinjor Brumat mu je nato ukazal, naj se poveže s komandirjem nemške posadke v Sovodnjah in mu vse pove. Skifo ga je ubogal in tako Nemcem ni bilo težko ujeti v past partizanske borbe, ki niso imeli pojma o Skifovem izdajstvu.

DRŽAVA V DRŽAVI

Spomladi 1944. leta, ko je v Vrtojbi bila še nemška postojanka, se je dogajalo, da nekateri kmetje niso upoštevali vseh odlokov terenskega odbora OF in so vozili svoje prideleke v Gorico na trg. Neposlušne kmete so najprej opozorili, nato pa je terenski odbor postavil posebnega »mitničarja«, ki je vsem tistim, ki se niso pokoravali, zaplenil prideleke, s katerimi so bili na poti proti Gorici.

Ceprav je nemška posadka čedalje strože nadzorovala vas, so v tistih dneh imeli v Vrtojbi mlekarno, kamor so kmetje dnevno prinašali po 80 do 120 litrov mleka. Gospodarska komisija ga je kmetom plačevala po 1,80 liru za liter, nato pa ga je pošiljala v zaledje. Tja so prevzajali tudi sadje in zelenjavo. Se bolj pa je v Vrtojbi zaživelo po 16. maju 1944, ko so Nemci izpraznili postojanko in menda odšli na italijansko fronto. V popoldanskih in večernih urah so se vrstili sestanki raznih organizacij drug za drugim. Takrat je AFZ imela 224, ZSM 127 in ZKM 37 članov in članic, medtem ko je v Partiji bilo 21 članov in 3 kandidati. Posebno delavni sta bili AFZ in ZSM, ki sta med drugim zbirali tudi darila za borce v partizanskih enotah. Ob vsakem večjem prazniku se je nabralo za dva in še več vozov zavikov s priboljški, obleko, obutvijo itd.

Prevažati pa je bilo treba ne le hrano in razne potrebščine, ki so jih nabrali v vasi, temveč tudi pošiljke iz sosednjih vasi in iz Gorice. Zato je bilo treba na seznam prevoznikov vključiti vse, ki so imeli vprežno živino, pa čeprav le kravico. Do težav je prihajalo zlasti takrat, ko je nastopila sezona poljskih del. Zato so sestavljali posebne delavske čete, ki so kolektivno obdelovale polja, uporabljali pa so jih tudi v druge namene za razna dela zunaj vasi (v Renčah, za popravilo ceste Vitovlje—Krnica itd.). Delavske enote so bile sestavljene predvsem iz tistih vaščanov, ki so bili za operativno vojsko nesposobni. Teh pa je bilo sorazmerno zelo malo. Sredi julija 1944 so namreč ponovno objavili mobilizacijo za vse one, ki so kasneje prišli iz italijanskih koncentracijskih taborišč ali pa so se »razhajkali« iz operativnih enot. Vseh je bilo 59 obveznikov od letnika 1927 pa vse do 1900. Ko pa jih je pregledala vojaška zdravniška komisija komande mesta Dornberk, so ugotovili, da je izmed njih le devet sposobnih za operativno vojsko, dva sta povsem nesposobna, drugi pa bi prišli v poštev za delavske enote.

Nemci so tudi kasneje, ko v Vrtojbi niso imeli več stalne postojanke, pogosto prihajali v vas, vendar se niso čutili varne celo takrat, če so prišli v velikem številu. Za Vrtojbo je zelo značilen primer, ki se je pripetil 21. julija 1944. Tega dne je prišlo v vas precej Nemcev, ki so potem imeli vojaške vaje ne le po gricevju, temveč tudi po sami vasi. Vse to pa ni oviralo sabotažne skupine VDV, da ne bi neopazno ugrabila nekega nemškega podoficirja in ga živega odpeljala. Naslednjega dne so prišli v vas italijanski republikanci z dvema nemškima oficirjema in vsepovprek spraševali, če kdo ve, kam je zginil podoficir. Vaščani so se delali nevedne in tako Nemci niso nikoli ugotovili, kaj se je z njim pripetilo.

Se prejšnjega dne, 25. junija, sta dva do zob oborožena domobranci hotela pokazati svoje junaštvo tako, da sta sama prišla v Vrtojbo. To pa se jima je kmalu maščevalo. Na križišču sredi vasi sta se srečala s pripadniki sabotažne skupine VDV. Po kratkem spopadu je eden izmed njiju obležal mrtev, drugi pa je, čeprav ranjen, ušel nazaj v Gorico.

VOJAŠKA AKCIJA — NA SVINJE

Julija 1944 je vodstvo sabotažne skupine VDV zvedelo, da Nemci rede v Ronkih ob Soči precej svinj, in je sklenilo, da jih zapleni. Tako je nekega lepega popoldneva v Ronke odpeljal kamion s sedmimi »vedejevcji« pod Carjevim vodstvom. Sprva so se peljali po ozki poti skozi Vrtoče in Spodnji Miren, nato pa so zavili prek asfaltirane ceste Gorica—Trst v Rubijo in dalje v Ronke.

Ko se je kamion zaustavil, je Car nekatere svoje borce pustil za varstvo, z dvema pa se je napotil naravnost proti hlevu, v katerem so bile svinje. Takoj nato je za njimi pripeljal tudi kamion s prikolico.

Vendar le ni šlo vse gladko. Delavci so se uprli in niso hoteli nakladati, dokler ne pokažejo nemškega dovoljenja. Kaj storiti? Po trgu je krožila republikanska fašistična milica, karabinjerji in drugi sovražnikovi vojaki. Ni bilo drugega izhoda: s pištolami v rokah so prisilili delavce na poslušnost. Ko pa je nekdo izmed delavcev iz gole radovednosti vprašal: »Siete partigiani voi?« in dobil pritrdilen odgovor, jih ni bilo treba več priganjati k delu in so z vso vmezo začeli loviti prašice po velikem hlevu.

(NADALJEVANJE PRIHODNJIČ)

Kaj se godi v Afriki?

V zadnjih treh mesecih so izvedli v Afriki že pet državnih udarov. Lani decembra v Dahomeji, letos januarja v Centralno-afriški republiki in Zgornji Volti, februarja pa v Nigeriji in Gani.

Kaj se godi v Afriki? se sprašuje ves svet. V vseh petih državah so izvedli udar vojakov, ne nezadovoljni politiki. Tudi v Gani je prišla na oblast vojska.

Bilanca Afrike ni tako rožnata, kakor jo navadno prikazujemo. Črni kontinent se s težavo prebija iz srednjega v novi

Politični obzornik

vek. Afriška pomlad je prišla pozno — leta 1960. Latinska Amerika se je osvobodila španskega jarma v prvih desetletjih 19. stoletja, pa se še ni osvobodila stare španske in portugalske dediščine.

V zadnjih 13 letih je bilo v Afriki 16 udarov, samo letos so jih izvedli že štiri. V nekem tajnem poročilu, ki so ga predložili ameriškemu predsedniku, napovedujejo, da jih bo v letošnjem letu še najmanj deset. To poročilo je sestavila ameriška kontraobveščevalna služba — CIA.

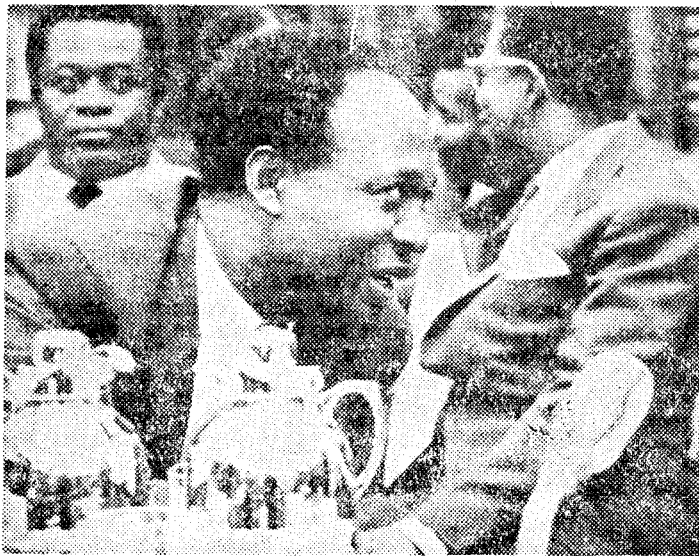
Najbolj tragično je, da je verižna reakcija zajela zdaj tudi Gano, prvo neodvisno in samostojno državo v Afriki. (Edino abesinsko cesarstvo je veliko starejše, sedanja dinastija vlada baje že 2500 let. Vsaj tako trdijo etipski zgodovinarji.)

Leta 1847 so ameriški sužnji, ki so se vrnili v domovino svojih prednikov, ustanovili na obali zahodne Afrike novo državo — Liberio.

Leta 1936 je postal Egipt neodvisen — vsaj formalno. Dejansko samostojen je šele od 23. julija 1952, ko je general Nagib zrušil korumpirani Farukov režim.

Libija je postala leta 1951 suverena država, sklep o tem je sprejela Organizacija združenih narodov.

Toda prva neodvisna črna država je Gana. Veliki dan njene zgodovine je bil 6. marec 1957 — Gana je postala samo-

stojna država. Prej je bila britanska kolonija, imenovala pa se je Zlata Obala — Gold Coast.

1. julija 1960 je postala republika, vendar je ostala še naprej članica Commonwealtha.

Sedanje ime Ghana je dobila po nekdanji afriški državi, ta je nastala v devetem stoletju. Imela je svojo kulturo in civilizacijo. Pod britansko oblastjo je bila 113 let, in sicer od 1844. do 1957. leta.

Njen prvi predsednik je bil dr. Kwame Nkrumah. Pod njegovim vodstvom je postala Gana pobornik aktivne miroljubne koeksistence. Ta načela je Gana branila na vseh mednarodnih konferencah, še prav posebno pa na konferenci nevezanih držav v Beogradu in v Kairu.

Nkrumah je bil eden najbolj prominentnih državnikov Afrike. Njegova teza je bila, da lahko Gana napreduje samo, če bo sprejela socialistične principe, in če bodo sredstva proizvodnje pod državno kontrolo ali v njeni lasti.

Bivši predsednik Gane je bil eden najbolj gorečih pobornikov Velike Afrike. Zavzemal se je za federacijo afriških držav. Ta ideal naj bi uresničili postopoma, v etapah. Prva stopnja naj bi bila politična unija, nato pa naj bi prišla na vrsto še gospodarska integracija.

Ob vsaki priliki je Nkrumah zagovarjal ta načrt. Poročajo, da se je skoraj razjokal, ko so na zadnjem sestanku šefov afriških držav zavrnili njegov načrt. Označili so ga za preuranjenega. Afrika mora najti najprej mir, šele nato bomo lahko govorili o združitvi njenih dežel. To mnenje je končno zmagalo.

Zgodovina bo visoko ocenila njegove zasluge, čeprav je delal velike napake in je uvedel kult osebnosti. Toda to moramo tudi razumeti. V Afriki je še močan plemenski princip, poglavar plemena ima veliko besedo. Nkrumah se je proglasal za »odrešitelja« Afrike. Taka je mistika Afrike. Kljub avtomobilom, letalom, univerzam je ta še vedno zelo močna.

Odnosi med Londonom in Nkrumahom že dolgo niso bili dobri. Še bolj so se poslabšali, ko je prišlo do rodezijske krize. Nkrumah je bil med voditelji Commonwealtha eden najbolj ostrih kritikov britanske neodločnosti. Zaradi tega je tudi prišlo do prekinitve diplomatskih odnosov med Veliko Britanijo in Gano.

V Londonu pa so, nasprotno, pričakovali, da bo postala Gana zibelka afriške demokracije, seveda zahodnega tipa. Zaradi tega so sprejeli v Londonu vest o njegovi odstavitvi z vidnim olajšanjem.

Londonski listi so že nekaj let trdili, da je Nkrumah »marksistični socialist« in da je v svoji deželi uvedel diktaturo in tiranijo. Posebno so mu zamerili, ker je lani uvedel enopartijski sistem.

Najbolj so si meli roke v Salisburyju, glavnem mestu Rodezije. To je najboljša novica zadnjih mesecev, so pisali rodezijski listi. Umaknil se je voditelj, ki nam je bil najbolj nevaren.

Zgodovina bo določila njegovo mesto. Morala bo priznati njegove velike zasluge za razvoj Gane in sploh Afrike. Od 1946, ko se je vrnil s svojih študij v Ameriki in Veliki Britaniji, je posvetil vse svoje življenje Afriki. Leta 1949 je ustanovil stranko ljudske konvencije — ta je postala hrbtnica borbe za neodvisnost.

Gana se je v devetih letih neodvisnosti razvila v eno najbolj prosperitetnih držav črne Afrike. Imela je aktivno trgovsko bilanco, njeno glavno bogastvo je kakao.

Lani so dogradili moderno hidrocentralo na reki Volta — nastalo je veliko akumulacijsko jezero. To omogoča namakanje velikih plodnih površin. Naše podjetje Pomgrad pa gradi v Gani dve luki: Temo pri Akri in Takoradi, bolj na zahodu dežele. Predsednik Tito je leta 1961, med svojim potovanjem po afriških deželah, obiskal tudi Gano.

Vest o udaru v Gani je močno odjeknila prav v Afriki. Potisnila je v ozadje vse vesti o puču v Siriji. Udar v Gani je velik korak nazaj za vso Afriko. V Kairu menijo, da gre za novo akcijo kolonialistov, za nov udarec revolucionarnim silam Afrike.

Nkrumah je bil v trenutku udara v Pekingu, v mirovni misli. Predsednik DR Vietnamu ga je povabil v Hanoi.

Sedaj se je ta nit pretrgala, njegova mislija se je končala v Pekingu. Tu so ga z vsemi svečanostmi sprejeli na letališču, nato pa so morali odpovedati vse sprejeme in razgovore.

V Gani ima sedaj vso oblast vojska. Težko je reči, kako bodo potekali dogodki. Državni udar v 8-milijonski deželi je potisnil uro spet nazaj.

M. O.

Za mladino ni vse dobro

Tovariš Ivo Zorman, odgovorni urednik revije »Kurirček«, je dobil na III. Kurirčkovem festivalu kot edini Slovenec III. nagrado za roman »Na senčni strani mesta«. Obrnili smo se nanj z nekaterimi vprašanji glede pomena festivala in vprašanji mladinske literature z vsebino iz revolucije in osvobodilne vojne.

Lani je bil v Mariboru že tretji Kurirčkov festival. Kakšen namen ima vsakoletno srečanje jugoslovanskih mladinskih pisateljev?

Festival je nastal iz potrebe po dobri mladinski knjigi, po takih delih, ki bi mladini približala narodnoosvobodilni boj

Ivo Zorman

in tradicije revolucionarnega boja v preteklosti. Posebno o zadnji vojni je bilo že precej napisanega. Tudi za mladino. Dosti manj pa o času pred vojno. To je čas, ki se nam odmiha. O njeni mladini je malo ve ali pa skoraj nič.

Ob srečanjih v Mariboru mladinski pisatelji izmenjajo izkušnje in na posvetovanjih obravnavajo različna gledanja na pisanje za mladino, posebej na pisanje o narodnoosvobodilni vojni.

Skoraj pomembnejši pa so, vsaj zame, neuradni pogovori in srečanja pisateljev iz vseh republik.

Posebno vrednost imajo tudi stiki mladih bralcev z ustvarjalci. Prejšnja leta so pesniki in pisatelji obiskovali predvsem šole bivšega mariborskega okraja, lani pa tudi v Beli krajini in v Kragujevcu. Domenjeno je, da bodo prihodnje leto obiskali nekatere kraje še v drugih republikah.

Kaj si hotel povedati z romanom, ki je bil nagrajen pa zadnjem festivalu?

Z romanom Na senčni strani mesta sem posegel v čas med obema vojnama. Prikazujem življenje v fabriških hišah, kjer je družine nenehno težila skrb za jutrišnji dan, za delo, za kos kruha. Svet fabriških in mestnih otrok je bil ostro ločen, v šoli, na cesti in pri igri. Fabriški niso imeli zmerom kruha, imeli pa so svoj, fabriški ponos.

Kaj misliš o vojni tematiki pri pisanju za mladino?

Omenil sem že, da je bilo o narodnoosvobodilni vojni za mladino precej napisanega. Je pa te literature še zmerom premalo. Morda zato, ker take zgodbe otroci zares radi berejo; o tem smo se prepričali pri obiskih na šolah in ob pogovorih s knjižničarji. Vendar pa je med vsem, kar smo tiskali, malo zares dobrega.

Dostikrat slišimo, da je najboljše za mladino komaj še dobro. Če velja to za mladinsko literaturo nasploh, potem v toliko večji meri velja za dela iz narodnoosvobodilne vojne, kjer obilica snovi in dinamika, ki samji radi zavajata v površnost. Žal so take in podobne trditve le prazne besede. Vse preveč je

ljudi, ki s svojim pisanjem izpričujejo, da je za mladino vse dobro. Marsikdo, ki si ne upa napisati zgodbe, ki naj bi jo brali odrasli, je prepričan, da je dober mladinski pisec.

Pri literaturi te vrste me najbolj moti naivno prizadevanje, da bi vso težo vojne obesili na ramena otrok. Ze res, da so tudi pionirji sodelovali v boju. Ta boj pa izgubi ves smisel in vso težo, če skupina dečkov užene nemški bataljon. Otroci so zmeraj iskali vzore pri odraslih in vse njihove sanje in želje se začno: Ko bom velik... Pomisli na junake, kakršni je Peter Klepec v ljudskem izročilu ali imenitni Levstikov Krpan! Slovenci podobnega partizanskega junaka v književnosti ne poznamo. Hrvatje pa so ga dobili z dobričino Nikoletino Bursačem.

Katera dela s tematiko NOB za mladino so ti najbolj pri srcu in zakaj?

Težko bo odgovoriti brez zadrege... Morda si ob Nikoletini Bursaču želim enakovrednega slovenskega junaka v naši mladinski književnosti. V prijetnem spominu so mi Seliškarjevi Liški, ker tako neprisiljeno prikazujejo otroški svet sredi vojne. Svoje sanje, svoje želje, svoje igre vpleta otrok v vsak čas, tudi v tako krut, kakor je bila vojna. Všeč so mi dela, ki ta otroški svet odkrivajo bralcu.

Dušan Kalić: Pekel ni na nebu

Zavod Borec je izven svojega napovedanega programa izdal knjigo novel makedonskega pisatelja Dušana Kalića »Pekel ni na nebu«. Kalić, ki se je rodil v Vučitrnu, je preživel otroška leta v Skopju, leta 1941 pa se je preselil v Kuršumlijo. Tu se je vključil v narodnoosvobodilno borbo, leta 1943 pa so ga Nemci odpeljali v koncentracijsko taborišče Mauthausen, kjer je ostal do osvoboditve. Iz življenja v taborišču je zajela tudi večina njegovih del. Že leta 1950 je Kalić objavil zbirko novel Iz onih dana, leta 1959 pa je izšla njegova druga zbirka Pekel ni na nebu. To knjigo smo zdaj v slovenskem prevodu Nade Carevske dobili tudi pri nas.

Kalić pa slovenskim bralcem vendarle ni povsem neznan pisatelj, saj so njegove novele izhajale v naših revijah.

Kalićeva knjiga Pekel ni na nebu obsega trinajst ertic in novel, zajetih iz lastnih pisateljevih doži-

vetij v koncentracijskem taborišču. To so v bistvu preproste zgodbe. Gre za majhne, na videz nepomembne dogodke, ki pa vendar pri- našajo smrt med taboriščnike. Ob majhnem dogodku, ki ga pisatelj nakaže, pride do konflikta in do usodnih posledic s tragičnim koncem. Pisatelj pripoveduje mirno, preprosto, toda napeto in zna svojo pripoved stopnjevati do viska, nato pa po naglem preobratu zgodbo konča. Njegove preproste zgodbe so človeško preživetje, obenem pa tudi obtožbe. Pisatelj v njih obtožuje vojno, strahote, nečlovečnost in barbarstvo, ki je našlo v taboriščih tako ugodna tla za največja grozodejstva.

Čeprav v formalnem pogledu Kalićeve novele ne pomenijo nič novega in čeprav njegove zgodbe ne odkrivajo nič takega, česar ne bi

poznali iz drugih podobnih del o nemških koncentracijskih taboriščih, gre vendar v tej knjigi za dela, ki nas osvojijo, pretresejo in nam dajo misliti. Vse novele in ertice morda niso enako močne, nekatere pa so prave in zrele umetniške izpovedi. Zato je vsekakor prav, da smo knjigo Kalićevih novel dobili tudi v slovensčini. Ob dejstvu, da vse preradi pozabljamo na minule strahote, bo ta knjiga tudi danes še vedno dobrodošla, posebno še, ker podobnih del izvirnih slovenskih avtorjev nimamo ali pa jih imamo zelo malo.

Knjiga taboriščnih ertic in novel je tudi zelo opremljena. In če omenimo še skrben izbor, lahko naše poročilo zaključimo z ugotovitvijo, da smo novega prevoda iz makedonske vojne književnosti v slovensčino veselili.

R.

Pomagajte nam iskati

Bralce prosimo, če nam sporoče vse, kar vedo o mrtvem partizanu na sliki. Fotografijo so našli pri ubitem nemškem kurirju-motoristu na Poljanah med Jesenicami in Gorjami avgusta 1943. Po natančnem opazovanju okolice kraja smrti je partizan padel nekje višje v Karavankah, verjetno v ožjem kotu Gorenjske

Kenijsko orožje v vojnem muzeju

Minister za zunanje zadeve Kenije je pred časom izročil jugoslovanskemu veleposlaniku v Nairobiju kot poklon vlade Kenije Vojnemu muzeju v Beogradu nekaj vrst orožja, ki so ga kenijski borec uporabljali v boju za osvoboditev svoje dežele izpod kolonialistov.

Muzej »Ječa« — šola revolucionarjev

V Sremski Mitrovici končujejo dela pri adaptaciji poslopja za muzej, imenovan »Ječa« — šola revolucionarjev. To bo svojevrsten, ne-navaden muzej, v katerem bodo mlajši rodovi lahko spoznali, kako je delovala Partija v pogojih »Obznane«, prepovedi in v času ilegalnega dela.

Muzej bo nekakšna sinteza dogodkov iz življenja komunistov v zloglasnih kazalnicah v Sremski Mitrovici, Lepoglavi, Mariboru, Požarevcu, Nišu, Ciganki, Zenici, Vršcu, Bileci in drugih.

Muzej bo zbiral gradivo o delu Komunistične partije in revolucionarnega gibanja med dvema vojnama, s čimer bodo mnogi spomini na tedanje čase pristopnejši širšemu krogu ljudi.

Eden izmed razlogov za ureditev tega muzeja v Sremski Mitrovici je revolucionarna tradicija sremskomitroviške kazalnice, v kateri so mnogi prekaljeni revolucionarji prestopili pred vojno kazni, dojele in naporne kazni v temnicah, ki pa jih nikoli niso odvrgle od nadaljevanja revolucionarnega dela.

GLAVNI ODBOR ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE
IN ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE
razpisujeta v počastitev 25. obletnice ustanovitve OF

NATEČAJ

ZA NAJBOLJŠO PIONIRSKO RAZSTAVO GRADIVA IZ NOB

Namen natečaja je, da bi med pionirji poživili zanimanje za iskanje dragocenega, javnosti še neznanega gradiva in dokumentov iz časov NOB. S tem bomo pionirjem še bolj približali zgodovino NOB v domačem kraju, obenem pa tudi pripomogli, da se dragoceno zgodovinsko gradivo ne bi izgubilo ali šlo v pozabo. V natečaju lahko sodelujejo pionirski oddredi, pionirske razredne skupnosti, krožki in druge organizacije pionirjev.

■ ki bodo poiskali gradivo iz časov NOV, ki doslej še ni bilo razstavljeno v muzejih ali na drugačnih razstavah.

To gradivo je:

1. vse vrste tiskanih dokumentov, kot so: revije, časopisi, objave, dnevniki, kronike, fotografije, zemljevidi, topografske karte, pesmarice, priznanja, zapiski itd.;
2. različni predmeti iz življenja partizanov, zapornikov, ujetnikov ali ilegalcev, kot so: obleka, obutev, orožje, posoda, pribor, torbe, lastni izdelki itd..

■ ki bodo zbrano gradivo razstavili na šolskih razstavah,

■ ki bodo popisali razstavljene predmete in

■ ki se bodo prijavili za natečaj in pravočasno obvestili občinsko žirijo o času razstave.

Natečaj traja do dneva republike — 29. IX. 1966, ko bodo podeljene nagrade GO ZZZ NOB Slovenije:

prva nagrada v znesku 100.000 din;

druga nagrada v znesku 50.000 din;

tretja nagrada v znesku 50.000 din;

7 nagrad po 25.000 din.

Udeleženci natečaja morajo poslati prijave najkasneje do 30. marca 1966 občinskim zvežam združenj borcev NOB. Komisijam za razvijanje tradicij NOB, ki bodo skupno z občinskimi zvežami prijateljev mladine imenovala ustrezne žirije.

Glavni odbor
Zveze združenj borcev NOV
Zveza prijateljev mladine
Slovenije

Podjetje za obnovo prog, Ljubljana, Medvedova 2

s samostojno ekonomsko enoto KAMNOLOM VERD

proizvaja poleg tolčenca in lomljenca tudi sipino in drobir za široko potrošnjo. Modernizacija in mehanizacija kamnoloma omogočata proizvode v naslednjih frakcijah:

- SIPINA — od 0 do 3 m/m, od 3 do 7 m/m, od 7 do 15 m/m, od 0 do 15 m/m
- DROBIR — od 15 do 30 m/m
- TOLČENEC — od 30 do 60 m/m
- LOMLJENEC — nad 60 m/m

Material je izključno apnenec spodnjejurske starosti, pretežno ooliten s prostorninsko težo (drobne frakcije) od 1400 do 1800 kg/m³ in ne vsebuje humusnih primesi.

Tolčenec in lomljenec proizvaja kamnolom Verd pretežno za lastne potrebe, manjše frakcije (sipina — drobir) pa nudi po konkurenčnih cenah in ugodnih pogojih dobave.

Po posebnih naročilih in potrebah naročnikov se razen navedenih frakcij prilagodimo željam in potrebam kupcev.

Podjetje za obnovo prog Ljubljana in kamnolom Verd priporočata nakup kamnin.

Kdaj je bila ustanovljena Osvobodilna fronta

(NADALJEVANJE S 3. STRANI)
28. aprila 1941 — nebo vedro, hladno.

Drugi vir so podatki hidrometeorološke službe, ki se pa le delno ujemajo s Pianesejevimi. Toda 24. in 26. april sta tudi po njenih podatkih bila taka dneva, da se močno približujeta Pianesejevemu opazovanju. Pri 27. aprilu se podatki le delno ujemajo, vendar je bil padavinski režim tega dne tudi po ugotovitvi te službe tak, da bi ga ne mogli označiti za deževen dan.

Pri navedenih vremenskih podatkih nam seveda ne gre za to, da bi hoteli »vreme hvaliti ali tožiti«, temveč za nekaj drugega, da namreč ti podatki potrjujejo pravilnost in točnost spomina Toneta Fajfarja in Tita Vidmarja, da se torej resnično zelo dobro spominjata ustanovnega dne Osvobodilne fronte. Pravzaprav je s tem podan dokaz resnice njegovih izjav.

Navedena izvajanja potrjujejo, da so se pri prvem ugotavljanju datuma ustanovnega dne Osvobodilne fronte zmotili, da ustanovni sestanek ni bil 27., temveč 26. aprila 1941.

Kakšen sklep moramo napraviti iz gornjih navedb?

Gre predvsem za dve stvari.

Dan ustanovitve Osvobodilne fronte je bil več let državni praznik v naši republiki. Potem so ga ukinili. Borci mislimo, da ukinitve ni bila potrebna; narobe, bilo bi zelo prav, če bi se ta praznik ponovno uvedel. Osvobodilna fronta to nedvomno zasluži. Osvobodilna fronta je bila pri nas organizatorica slovenskih množic za osvobodilni boj, združila je ljudi različnih svetovnih nazorov v veliko, široko, borbeno narodno skupnost ter jih tako združene popeljala in vodila v velikem osvobodilnem boju proti fašističnim in nacističnim okupatorjem slovenske zemlje. V tem boju je prekvasila slovenski narodni značaj, ustvarila pogoje za novo življenje v svobodi in za socialistično zgraditev naše družbe. Pomen osvobodilne fronte v našem zgodovinskem razvoju je bil in je velikanski: zato bi bilo prav, da bi se ta praznik znova uvedel, da bi bilo s tem vidno poudarjeno izhodišče za naše novo življenje, ki je vzklilo iz velike domovinske vojne. Tudi drugi borci naj bi v tem smislu pokazali svoje stališče.

Druga stvar pa se tiče samega dneva ustanovitve Osvobodilne fronte. Videli smo, da so raziskovalci ugotovili, da je pri prvotnem ugotavljanju prišlo do pomot. Ko bi se znova uveljavil praznik ustanovitve Osvobodilne fronte, bi bilo prav, da bi se zmota popravila in tudi nekaka

formalna stran tega dne spravila v sklad z bogato vsebino tega dogodka. Pri nas se večkrat sliši, da smo pri ugotavljanju raznih dogodkov nenačrtni in nesolidni. Kar pomislite, kaj pomeni, da se npr. po šolah, kjer mnogo govorijo tudi o našem narodnoosvobodilnem boju, uradno ponavljajo take pomote. Zato bi bilo prav, da zgodovine ne »potvarjamo«, pa čeprav gre samo za en dan. Je pač tako, da je za resnično vsebinsko veličino določenega dogodka treba tudi časovne točnosti. V prihodnje naj bi zato kot dan ustanovitve Osvobodilne fronte tudi uradno veljal zgodovinski 26. april 1941.

France Kos

OPOZORILO

V počitniškem domu vojaških vojnih invalidov v Strunjanu je tudi letos predvidenih 650 mest za desetdnevni oddih osebnih in družinskih invalidov. Od tega bo 400 mest na voljo v sezoni (od 15. VI. do 15. IX.), a 250 pred sezono in po njej. Za vsa ta mesta je predviden popust in bo stal oskrbni dan v sezoni 14 novih dinarjev, pred sezono in po njej pa le 12 novih dinarjev.

Prijave članov ZVVI sprejemajo komisije za vojaške vojne invalide pri občinskih odborih ZZB NOV pred koncem marca. Do takrat morajo te komisije poslati prijave predlaganih članov direktno upravi doma v Strunjanu.

Prijav, poslanih po 31. marcu, uprava doma ne bo mogla upoštevati.

Preberite tudi to!

Se vedno je pri naših organizacijah precej nejasnosti glede tega, kdo je pristojen odločati v zadevah, ki se tičejo posebne delovne dobe. Dogaja se namreč, da občinska združenja borcev pošiljajo vloge posameznih svojih članov za priznanje posebne delovne dobe za čas, ko so bili v zaporih ali v internaciji, na predsedstvo ZZB NOV Slovenije. Da bi se v prihodnje izognili nepotrebnemu zamujanju časa s tem, da pošiljamo vloge po ovinkih na pravo mesto, sporočamo:

Pri izvršnem svetu SR Slovenije deluje Komisija za priznavanje posebne dobe, ki ima svojo administracijo pri Republiškem sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo. Le-ta daje mnenje o priznanju posebne dobe tistim, ki so bili v zaporih ali v internaciji. Če gre

Med vojno sem bil kot učitelj za molžo na Osojskih Turjajah, na posestvu, ki je bilo last kmetijske zbornice. Toda tudi pri nas, čeprav smo bili daleč na severu, blizu Osojskega jezera, so se zglasili partizani.

Najprej je prišel k meni neki Zupan, doma na Jezerskem. Previdno se je pozanimal, če so kje blizu partizani, nato pa me je vprašal, če bi jih podpiral, če bi prišli. Z Zupana sva se spoznala že leta 1941 v celovski bolnišnici, ko so mi tam operirali slepič. Zato mi je tudi zaupal.

Zupan je prišel k meni še leta 1943. Svetoval sem mu, da bi se partizani lahko zadrževali na Kostanjah, kjer je bilo še nekaj slovenskih družin. Na Turjah pa bi bilo zanje težje, ker so bili tam samo Avstrijci.

Obljubil sem Zupanu, da bom partizanom, če pridejo, že dal toliko, da bodo shajali, predvsem živila iz mojega obveznega deleža, ki sem ga dobival od posestva. Pripovedoval sem mu tudi o našem oskrbniku Brönnimannu, ki je bil velik sovražnik Slovencev, saj mi je nekoč očitil, da sem »vindišar«.

Takrat sem Brönnimannu odgovoril, da sem ponosen, ker znam dva jezika, saj enega zna tudi pes. Zato sem se mu hudo zameral.

Jeseni 1944 pa so partizani zares prišli. Iskali so Brönnimannu, pravkar sem odšel iz hleva, bil je že večerni mrak. Tudi elektrike še nismo imeli. Hlapec je iz tri ure oddaljenega trga pripeljal hrano, med drugim tudi nekaj zame. Zato sem mislil, da prihaja on, ko sem zaslišal hojo. Toda ko sem odprl hlevska vrata, sem zagledal pred seboj moškega s puško v rokah. Zraven je bil drugi s pištolo, prav tako v rokah. Spoznal sem, da sta oba partizana. Eden me je pozval, naj dvignem roke. Odgovoril sem mu, da čemu, saj smo si bratje. Potem me je povprašal po oskrbniku. Rekel sem mu, da je v drugem poslopju.

Partizanski komisar je v moji sobi zapazil radio. Takoj ga je vključil in začel poslušati poročila. Pogovarjali smo se o poteku vojne. Povedal mi je tudi, da je po poklicu študent in da je doma iz okolice Trsta ali Gorice, torej iz Italije. Eden

izmed partizanov je bil doma iz Rožne doline, drugi je bil Rus. Vseh nisem mogel videti, ker niso bili pri meni. Dosti jih je bilo zunaj na straži.

Nato sem moral iti skupaj z njimi v oskrbnikovo stanovanje. Tam so ostali nekako do dveh po polnoči. Vzeli so tudi nekaj hrane ter zaklali svinjo, pobrali nekaj obleke in posteljnine. Na našem posestvu je delalo tudi deset francoskih vojnih ujetnikov. Dva sta se takoj odločila in šla s partizani. Z njimi sta šla tudi Tone in Franc, slovenska fanta, doma iz Škofje Loke ali okolice. Med partizani pa je bil tudi

nemški orožnik, ki se je pisal Blümmel. Partizanski komisar je z njim dokaj prijazno govoril. Orožnik si je sposodil od oskrbnika civilno obleko, ker so mu uniformo partizani zaplenili. Komisar mu je tudi dejal, da če se še kdaj srečata, naj ne strelja, ampak naj samo zakliče svoje ime.

Tega orožnika so potem spustili. Ujeli pa so ga zvečer okoli devetih, ko je prišel iz Osoj skupaj z oboroženim kmetom, po domače Lampeletom. Kmet se je ustrašil, ko sta naletela na partizansko stražo, in ustreliš. Tudi partizani so začeli streljati in kmeta ranili v nogo. Zbežal je nazaj v Osoje in tam opozoril orožnike, kaj se godi pri nas. Toda ti so k nam prišli še le naslednjega dne dopoldne.

Naslednjega dne smo slišali, da se je med partizani in Nemci vnel hud spopad na planini med Osojskimi Turjami in Landskronom. Udeležil se ga je tudi neki fant, doma iz Tunj, ki so ga v ta namen mobilizirali. Med bojem je bil ranjen v trebuh ali pljuča. Ne spominjam se, ali je rano preživel ali pa je umrl. Ljudje so govorili, da sta v tem boju padla tudi dva nemška vojaka, od partizanov pa nobeden.

Kasneje sem zvedel od orožnika Blümmela o spopadu v Zoprah, ki se za partizane ni ugodno končal, ker jih je nekaj padlo. Pri padlih so našli dele Blümmelove uniforme in pištolo našega oskrbnika, zato sem sklepal, da so bili ti partizani izmed tistih, ki so prišli k nam. Blümmel pa je med padlimi spoznal tudi komisarja. Najprej je bil ranjen, da je obležal, nato pa se je bojeval do zadnjega naboja.

Nazadnje naj še povem, kje sem bil med vojno in do kam so prišli partizani najseverneje. Posestvo, kjer sem delal, se imenuje »Gut Ossiacher Tauern« in leži približno uro hoda severno od Kostanj. Redili smo približno trideset žrebecv in sto govedi.

Po teh spopadih so se partizani iz teh krajev ob južnem bregu Osojskega jezera umaknili.

Franc Maček

Naročniki!

Razširjajte svoje glasilo med člane Zveze združenj borcev NOV Slovenije. Pokažite ga prijateljem in znancem.

KREDITNA BANKA CELJE, PODRUŽNICA VELENJE

- HRANILNA SLUŽBA
- POTROŠNIŠKI KREDITI
- VARČEVALNA SLUŽBA
- ZA GRADNJO STANOVANJ

VSE INFORMACIJE DAJE PODRUŽNICA BREZPLAČNO.

INDUSTRIJSKO PODJETJE p. VIDEM — DOBREPOLJE

»Apnenica

Dobrepolje«

IZDELUJE

ŽIVO APNO ZA VSE VRSTE
GRADENJ

Pravni nasveti

resnici zamudili rok za prijavo za dosego invalidnine.

Prvo vprašanje se nanaša na pokojnino. Ali izpolnjujete pogoje za dosego starostne pokojnine, vam ne bi mogli odgovoriti, ker so podatki preskromni. Po podatkih pisma sodeč pa niste bili zaposleni razen neposredno po osvoboditvi in imate zato za pokojnino priznana samo tista leta, ko ste bili v NOV. Po določilih čl. 70 zakona o pokojninskem zavarovanju je mogoče tistim, ki so vstopili v NOV pred 9. septembrom 1943 in imajo najmanj 15 let pokojninske dobe, od tega 10 let zavarovalne dobe, priznati izjemno pokojnino ne glede na leta starosti. To lahko prizna posebna republiška komisija, če spozna, da je to potrebno glede na splošno stanje njegovega zdravlja in delovne zmoglosti. Ni pomembno, ali ima nosilec sedaj stanje zavarovanca, to je, da je bil sedaj zaposlen. Seveda pa republiška komisija odloča o priznanju te izjemne pokojnine po prostem preudar-

ku. Če torej izpolnjujete pogoje za priznanje izjemne pokojnine, bi lahko zaprosili zanj, seveda pa je vprašanje, če bo prošnji ugodeno.

Povsem nekaj drugega je priznavalnina. O tem odločajo občine na podlagi določil odloka o priznavalninah. Vsaka občina je sprejela svoj odlok o priznavalninah, v katerem so določeni pogoji za priznanje. Ne bi mogel reči, kakšen je ta odlok v vaši občini, toda v bistvu so si vendarle vsi močno podobni. Prav gotovo je, da je visoka davčna osnova ovira za podelitev priznavalnine. To je vsekakor bolj materialno priznanje bivšim borcem, aktivistom in drugim sodelavcem NOB, ki nimajo pogojev za priznanje pokojnine. So pa glede na svoje zdravstveno in socialno stanje potrebni pomoči skupnosti. Sklepom, da imate preveliko posestvo, da bi vam lahko bila priznana priznavalnina. Sicer pa, obrnite se na vašo občino, ki naj stvar ponovno raziše

in ugotovi vaše razmere. Če sta oča z ženo nesposobna za delo, kot pišete, in če imate tri mladoletne otroke, vam res visoka davčna osnova ne more ničesar pomagati.

Tretje vprašanje se nanaša na priznanje invalidnine zaradi bolezni. Člen 99 zakona o vojaških vojnih invalidih določa, da se zahteve za priznanje svojstva vojaškega vojnega invalida zaradi bolezni, vlozene po 31. 12. 1952, ne bodo jemale v poštev. To torej pomeni, da ste rok za prošnjo za priznanje invalidnine zaradi bolezni že zdavnaj zamudili. Res je, da so se tudi po tem datumu priznavale invalidnine zaradi bolezni v izjemnih primerih tudi tistim, ki so ta rok zamudili. Toda pooblastilo, ki je omogočalo izjemno priznavanje invalidnin, je ugasnilo in danes tisti, ki so invalidi zaradi bolezni med vojno, ne morejo več uveljavljati invalidnine, če tega niso že storili.

Vsekakor pa poskušajte doseči posredovanje vašega krajevnega odbora ZB NOV, da bi dosegli vsaj nekaj, če so vaši podatki resnični, kaže pa, da ne izpolnjujete pogojev niti za starostno pokojnino, niti za invalidnino, niti za priznavalnino. Če je vaš naložaj v resnici tako težak, kot pišete, pa je treba nekaj ukreniti.

KANALIZACIJA

Komunalno podjetje — LJUBLJANA

PROJEKTIRA IN GRADI VSE VRSTE KANALIZACIJSKIH ZBIRALNIKOV, PREČRPAVALIŠČA, CISTILNE NAPRAVE, INSTALIRA KOLEKTORJE IN IZDELUJE MONTAŽNE ELEMENTE IZ VAKUUMIRANEGA BETONA.

SMRT NA SONCU

Vso noč so prasketali strelji. Prejšnji dan so se valile ob Sotli še dolge kolone ustašev in nemških čet. Pravili so, da so bili celo na Kreti. Zjutraj smo mislili, da so odšli že zadnje črede. Oče je hitro privlekel s podstrešja staro rdečo tablo, na kateri je bilo zapisano slovensko ime kraja. Posamezne vojake, ki so zmučeni prihajali po cesti, so domačini že razoroževali. Kastelic, menda je bil kurir s Kozjanskega, je sam s puško ustavljal skupine Nemcev in jim odvezal orožje. V Podčetrtku so Romihovi bratje, Černigojev Branko in še nekateri drugi ustavljali sovražne skupine.

Popoldne pa je prišla urejena divizija z oklopnimi vozili, ki se še ni mislila predati, čeprav je mineval že deseti majski

dan 1945. To so bili nekakšni kretski napadalci. Blizu Romihove hiše so prasnili strelji. Domačija je samevala na planoti nad olimsko cesto. Nemški oklopnik je nanjo usmeril cevi štiricevnika in zdrdral ognjeni curek v hišo in hlev, da je v trenutku plamen zajel še stoletno lipo. Romihova mati in stari oče sta po štirih lezla navkreber v gozd, ob nogah je frčala zemlja. Z grčavimi prsti sta grabila travo in srebrot. Očetov klobuk se je skotalil k hiši, kjer so ga pogoltnili plameni. Ob Prahovem travniku se je vlekla raztegnjena kolona kot velikanska siva kača. Poslopje se je lomilo v ognju, živina je mukala v plamenih. Vola Sivko in Belko, ki sta z lahkoto orala težko ilovico, nista mogla pre-

trgati verig. Žareče oglje je padalo na njuna hrbta, klonila sta pod gorečimi tramovi.

Nemški poveljnik je iz oklopnjaka opazoval požar. Nos se mu je bočil pod ščitnikom kot kljun ptice roparice. »Vse moške iz te vasi... Vorführen, loss!« Vojaki so vdiral v domove v Podčetrtku in v Imenem ter moške zavlekli v Staroveškov hlev. Gluhonemi Polde Novak, klobučarjev hlapec, ni mogel doumeti, čemu ga je divji vojak udaril s kopitom, da je padel čez hlevski prag. »Ne, ni še vsega konec!« je rjovel poveljnik z mrtvaško glavo nad čelom. »Bili se bomo do zadnje kaplje krvi. Zdaj gremo proti zahodu, toda vrnili se bomo!« Noč je legla nad nemirno dolino. V Podčetrtku so želeli Nem-

ci. Posamezni strelji so se utrinjali na obeh bregovih Sotle. Nekje v daljavi so grmeli topovi. V vasi skoraj nihče ni spal. Žene so ihte v temi in z grozo pričakovale jutro, čeprav je bil že oznanjen mir. Samo otroke je zmogel spanec sredi joka in stiske.

Rahel svit je ozaril robove zagorskega gričevja. Ob Sotli so hitele vojaške postave. S puškami v rokah, v skokih od kritja do kritja, ob plotovih so se bližali prvim vaškim hišam. Na

Sonce je razkošno priplavalo na jasno nebo. Franček je zdiral na Staroveškov travnik in razposajeno poskakoval. Partizani so prihajali po cesti. Mahal jim je v pozdrav. Proti poldnevni so pripeljali skupino Nemcev. Vlekli so noge po cesti, sklanjali glave, ujetniki. Velik partizan je jezdil na konju, čez prsi mu je visela brzostrelka s čudno oglato cevjo in kolobarjem. Oče je vihal brke in oči so mu svetlo žarele. To je ruska brzostrelka, je povedal. V krmi je imel šest pušk in strojnico.

vratih je zaropotalo, mama je pridušeno kriknila. »Otvorite!« je hrvaško zavpil neznanec. Nihče se ni odzval, še dihati si niso upali globlje. »Otvorite, partizani!«

Bili so partizani. XVI. vojvodinska udarna divizija in kdo bi vedel, katere še. Partizani, srbski, hrvaški, kozjanski! Mati je zajokala, solze so ji tekale in ni jih mogla zaustaviti, čeprav se je skušala nasmejniti ogorelemu dolginu v rumenkasti angleški uniformi s titovko na glavi, ki se je s puško razkorčil sredi sobe in temno gledal izpod košatih obrvi po vseh kotih. Noge je nestrpno prestavljal in hotel že zdrijati, še preden je izgovoril: »Majko, kaži, gde su švabi!«

Franček, kratkohladni fantič, je zazijal in kurja polt se mu je spreletavala po mečih vse do tilnika. V očeh ga je ščemelo in najraje bi zaklical: »Zvone in Bratko pridite! Partizana sta moja brata! Štiri leta ju ni bilo.«

Po cesti so topotali koraki. Partizani so hiteli proti Podčetrtku, toda Nemcev ni bilo več. Domači možje so se vračali iz Staroveškovega hleva, kjer so preplašeni prebedeli noč. Treh ni bilo. Nemški poveljnik jih je sredi noči postrojil na dvorišču, se drl nad njimi, da še ni vse končano, da se bodo maščevali. Potem je prst naperil v Kneza, visokega suhljatega moža, ki je nekoč bil občinski sel, na bivšega šolskega upravitelja Černigoja in gluhonemega Peterne-lovega hlapca Poldeta. Vojaki so jih pridržali, ko so ostale strpali nazaj v hlev. Zdaj Nemcev ni bilo več, toda tudi treh ne. Knezova je ihtela doma ob svojih otrocih in kri ji je ledenela ob črni slutnji, da otroček, ki ga čuti pod srcem, ne bo nikoli poznal svojega očeta. Černigojevi so čakali obupani. Za seboj so imeli že trnovo pot, saj so nekoč pred fašizmom utekli s Primorskega. Polde... Ne, za njim še niso jokali! Bil je tako sam na svetu. Liska pa ni znala jokati, samo mukala je, ker so to jutro tako dolgo kasnili z mrvo.

Pobral jih je posameznim bežečim Nemcem.

Franček je ponosno hodil po travniku. V grapi je staknil brzostrelko brez nabojev. Obesil si jo je čez prsi in stopil v gozd, ki se vleče proti Podlogu.

V Podlogu v gozdu, kjer so skupali strelske jarke, sta ležali ženski. Ena je bila ob smreki. Razpuščena kita kostanjevih las je lila čez korenino. Zabuhla glava z naprej potisnjeno brado, kot bi se hotela dvigniti. Smrt jo je zatekla sredi napora, ko se je telo upiralo pošasti, ki je trgala obleko s prsi. Sivkasta jopica je bila razpeta. Okrogla bela gumba sta ležala na mahu. Črno krilo je zmečkano tiščalo v trebuh, po podvitih modrikastih nogah so lazile debele mravlje. Druga je imela temno ruto, ki je bila zgnetena pod zatilje. Brada je štrlela nad vozlom, močni zobje so zagrizli v modrikasto spodnjo ustnico. Mlade noge, ki so v življenju nedvomno poželjivo vabile na ples, so ji omahnile kot zlomljena krila. Sonce je prijazno oblivalo dolino. Komaj nekaj korakov daleč so vrveli ljudje. Neznanki sta ležali v pomladnem gozdu. Grobar je zvrnil kozarec žganja in si veliko ruto privezal na usta in nos. Zvalil ju je v strelski jarek in ju zagrnil z rumeno ilovico. Še danes nihče ne ve, kakšni imeni sta dobili ob rojstvu.

V Podčetrtku so vihrale zastave. Tam zadaj ob Staroveškovi zidanici so pod bukvijo ležali trije možje. Sonce se je uprl naravnost vanje. Nobeden ni zamikal. Kjer bi morale biti oči, so bile krvave votline. Bele vetrnice so se razvetele okoli njih, niso jih vonjali. Preluknjane in prebodene prsi niso mogle zadihati v prvi svobodni dan. S krvjo je izteklo življenje sredi noči med bele vetrnice.

Mrlič na soncu, neznanki in trije domačini... Bilo je 10. maja 1945. Strelji so še prasketali po vasi, strojnice so še zadržale, toda bojazni ni bilo več v ljudeh. Čudna je bila tista pomlad, grozna in lepa, zdobili so se okovi, prišla je odrešitev.

Rudi Lešnik-Sotelski

Spoštovani naročniki!

Ta mesec vas obiščejo pismošče. Pobirali bodo naročnino za prvo polletje 1966.

Položnice smo poslali poštom brez predhodne primerjave s kartotekami naročnikov, razen za Ljubljano. Zato se utegne zgoditi, da bo položnica priromala tudi do tistih naših naročnikov, ki so v celoti ali delno že sami vplačali ali nakazali denar za naročnino. Le-te prosimo, da nam v tem primeru položnico zavrnejo z označbo »plačano«; hkrati pa prosimo za blagohotno razumevanje, ker nam čas ne dopušča, da bi dvakrat letno primerjali kartoteko s položnicami.

Naročnino za prvo polovico leta smo zaokrožili na 800 starih ali 8 novih dinarjev, medtem ko bomo za drugo polovico leta pobirali le po 700 starih ali 7 novih dinarjev.

Tednik je — kakor vidite — razmeroma zelo poceni, saj je nedvomno najcenejši tednik v Sloveniji.

Prosimo vas, dragi naročniki, da naročnino v redu plačate. Da bi zmogli naročnino plačati, smo se odločili za dvakratno pobiranje v letu kljub temu, da s tem naši administrativni stroški narastejo.

»TV 15« pokažite tudi svojim znancem in prijateljem, priporočite ga, da se nanj naroče. Sodelujte v naši akciji, ki ima namen, da sleherni član naše organizacije prebira »TV 15«. Za vsakega novega naročnika, ki nam ga javite, izplačamo 150 starih dinarjev provizije.

V letošnjem letu se je že več kot 1400 članov odločilo, da jih uvrstimo med redne naročnike. Pomagajte nam zviševati to število.

Uprava »TV 15«

Za resnico in točnost

V »TV 15« št. 4 od 1. februarja letos sem bral v sestavku »Partizani pripovedujejo šolarjem«, da je tovariš Karel Lovše, načelnik železniške postaje Sava pri Litiji kot vodja odredne prometne službe vodil prevoze s čolni čez Savo. Kot partizan od leta 1942 se marsikaj spominjam in me boli, da ljudje zgodovine prevozov čez Savo ne opisujejo tako, kot je bilo res.

Komandant in komisar prevozne postaje, ustanovljene zgodaj spomladi 1944 v Kamniško-zasavskem okrožju v vasi Široka set pri Vačah, sta bila tovariša Ivan Bevc in Anton Grošelj-Jesen. Komandir je bil Slavko Zibert-Spanov iz Tirne. Postaja se je s kratko imenovala OPS (Odredna prevozna stanica). Njeno osebo je opravljal prevoz čez Savo. Na Dolenjsko so prepeljali na stotine novincev, naj pa razno gradivo.

V tej enoti so bili, kot se spominjam, še naslednji tovariši: Jože Mohor iz Leš, Gašper Jurjavec iz Podbukovja, Karel Lovše-Mehanik s S.ve, Jože Kosmač-Bliški iz Mošenika ter več drugih, katerih imena sem pozabil.

Ti ljudje so opravljali zelo težke in odgovorne naloge. Če se je zveza pretregala, so morali ob vsakem vremenu in letnem času v Savo. To sta navadno opravila Kosmač ter Lovše, ki sta bila izredno dobra plavalca.

Pisec netočnega članka najbrž ni bil pravilno seznanjen z resničnim stanjem.

MILAN GARANTINI

KREDITNA BANKA KOPER

KOT NASLEDNICA KOMUNALNE BANKE — NADALJUJE Z ZBIRANJEM DENARNIH PRIHRANKOV OBČANOV IN RAZPISUJE

ново nagradno žrebanje vezanih hranilnih vlog

Vsakdo ki vloži, do 30. junija 1966 pri Kreditni banki Koper ali njenih poslovnih enotah najmanj 500 novih dinarjev in jih veže na dobo nad eno leto, bo udeležen pri nagradnem žrebanju, ki bo 6. julija 1966.

Pravico do udeležbe pri žrebanju imajo tudi stari vlagatelji vezanih vlog Komunalne banke Koper, katerim ne bo potekla odpoved vezane vloge do 30. junija 1966. Vlagatelji bodo pri žrebanju udeleženi z enim žrebnim listkom na vsakih 500 novih dinarjev vezane vloge.

NAGRADE:

- 1 šivalni stroj
- 2 električna štedilnika
- 2 radijska sprejemnika
- 2 filmski snemalni kameri
- 3 električni gramofoni
- 5 električnih mešalcev (mikserjev)
- 10 električnih brivskih aparatov
- 15 hranilnih knjižic po 100 novih dinarjev

Vloge sprejemajo bančne poslovne enote v Kopru, Izoli, Piranu, Postojni, Ilirski Bistrici in Sežani, kjer dobite tudi vse informacije.

Vezane vloge obrestujemo po višji obrestni meri!

KREDITNA BANKA KOPER

Klimatsko zdravilišče in mladinsko okrevališče

»FRANC ROZMAN«

GOZD-MARTULJEK TER HOTEL »ŠPIK«

abita delovnega človeka in vse tiste, ki iščejo sveži zrak in zdravje v alpskem svetu.

S solidno postrežbo in dobro hrano zadovoljujemo vsakega pacienta.

Hotel »Špič« ima na razpolago za goste prenočišče. V restavraciji nudimo poleg hrane še izbrane pijače.

Za cenjeni obisk se priporočamo.

EWEN MONTAGU

MOŽ, KI GA NI BILO

Ko bi bila obala severne Afrike v rokah zaveznikov, bi bilo popolnoma jasno, da ne bomo potegnili vseh enot v Anglijo, da bi čez Rokavski preliv udarili v Francijo, in da bi bil vsaj del enot zaposlen v Sredozemlju. Te enote naj bi bile namenjene zasedbi Italije ali pa izkrcanju na jugu Francije ali v Grčiji. Naš odbor je moral torej budno paziti, da ga ne bi nobena odločitev presenetila.

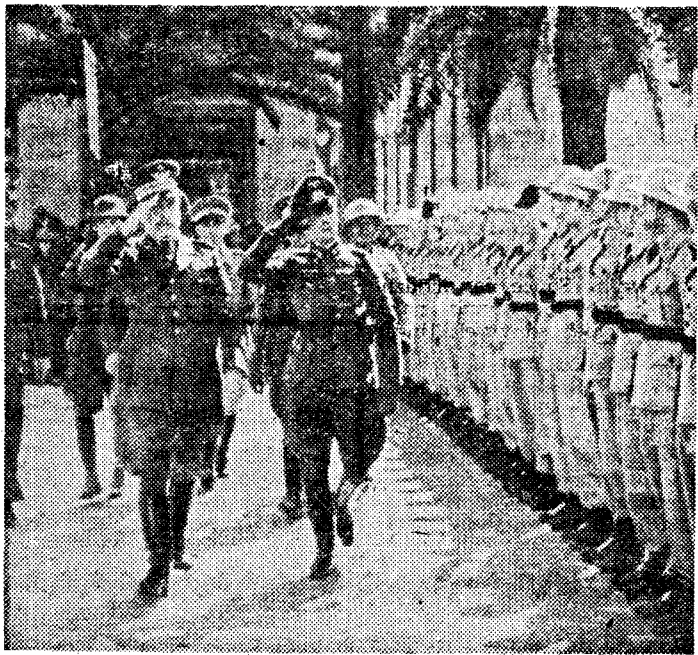
Strateški položaj nas je prisilil, da smo morali spreminiti metode, ki so nam doslej prinašale le uspehe.

Sicilija leži sredi Sredozemlja, podobna je nogometni žogi pred konico italijanskega škornja. Dokler bi je ne zasedli, bi bil vsak naš konvoj, ki bi ga poslal skozi Sredozemsko morje, v veliki nevarnosti in prav gotovo bi nam Nemci in Italijani prizadejali velikanske izgube. Tega nevarnega položaja ne bi prav nič zmanjšali niti takrat, ko bi bila vsa letališča v severni Afriki v naših rokah. Zato smo v našem odboru prišli do ugotovitve, da bo zavzetje Sicilije skoraj gotovo imelo prednost pred drugimi operacijami. Ker smo se vedno pripravljali dosti prej, preden je prišlo do napada, smo takoj začeli proučevati novo nalogo: varnost invazije v Sicilijo, še preden so bili izdelani dokončni načrti za operacijo »Torche«.

To pa je bilo hudo. Če smo računali na izkrcavanje v Sicilijo — po popolni zmagi v severni Afriki — so si to gotovo mislili tudi Nemci. Pravzaprav, kot je pozneje rekel tudi premier Churchill, ni bilo tako pomembno, da bi razkrili, da je naš naslednji cilj Sicilija, kakaj »tudi največji bedak bi vedel, da gre za Sicilijo«.

Kako naj bi v odločilnem trenutku preprečili Nemcem, da ne bi nevarno okrepili obrambe Sicilije, ko pa bi jih do tega privela ista strateška logika, ki bi pognala zaveznike v napad? Ko smo si s temi problemi belili glavo, se mi je nenadoma posvetilo in Georgeova ideja, ki se nam, je pred časom zdela fantastična, se mi je zazdelo uresničljiva.

»Zakaj si ne bi priskrbeli trupla,« sem rekel, »ki bi ga preoblekli v štabnega oficirja, mu dali zelo pomembne dokumente, ki bi jasno dokazovali, da bomo napadli drugje? Niti s pada-

ITALIJANSKI GENERAL GARIBOLDI IN NEMSKI GENERAL ROMMEL PREGLEDUJETA ENOTE NEMŠKEGA EKSPEDICIJSKEGA KORPUSA, KI JE PRAVKAR PRIŠEL V SEVERNO AFRIKO

lom ga ne bi bilo treba odvreči, zakaj letalo, ki leti proti Sredozemlju, prav lahko pade v morje. Truplo z dokumenti bi priplavalo bodisi do francoske bodisi do španske obale. To ni važno! Morda bi bilo bolje, ko bi se to zgodilo v Španiji, zakaj tako bi se zmanjšala možnost, da bi truplo pregledali Nemci. Vendar pa bi prišli do dokumentov ali vsaj do kopij!

Tako je ideja dobila obliko. Vneto smo začeli razpravljati. Morali bi preveriti precej vprašanj: v kakšnem stanju bi bilo truplo, ko bi letalo padlo v morje? Kakšni so običajni vzroki smrti v takih primerih? Kaj bi pokazala obdukcija? Ali bi sploh dobili primerno truplo? Pravzaprav: ali sploh lahko dobimo kakršnokoli truplo?

To so bila prva vprašanja, na katera smo morali dobiti odgovore. Ko bi bili odgovori zadovoljivi, potem bi šele načrt zaslužil skrbno proučevanje, zakaj vsi smo si mislili, da bi Španci seveda zaigrali vlogo, katero smo jim bili namenili, če bi se jim ponudila priložnost. To pa bi bil precejšen adut za nas!

II. POGLAVJE

UVODNE RAZISKAVE

Vedeli smo, da je lažje govoriti kot storiti, ko smo se pogovarjali, da moramo priti do trupla. Vendar pa si nismo mogli misliti, da je to lahko tako težko. Pravzaprav ni bila ideja zapeljiva za nobenega med nami, zakaj tudi v vojni ostane v človeku naravno spoštovanje do človeškega telesa kot nekakšen močan nagon. Vendar smo to premagali, ker smo vedeli, koliko človeških življenj bi rešili, če bi le začasno uporabili truplo, ki bi zagotovo dočakalo spodoben pokop. V težkem položaju smo bili tudi zato, ker smo morali delati v največji tajnosti. Kako naj zaposlujemo užaloščene sorodnike za dovoljenje, da smemo brez kakršnegakoli pojasnila vzeti posmrtno ostanke sina, moža ali brata, ki ga objokujejo? Kaj naj jim rečemo, če moramo navesti razlog? Samo v romanu bi lahko pričakovali, da bomo srečali človeka, ki bi bil edini sorodnik bitja, ki je umrlo iz nam ustrežajočih vzrokov, da bomo srečali človeka, ki nam bi preprosto dal pokojnika, ne da bi nas spraševal, kaj bomo z njim!

Samo v romanu. Morda. Toda v vsakdanjem življenju...

Se preden naj bi ga začeli iskati, smo morali vedeti, kakšno truplo pravzaprav potrebujemo. Če naj bi Nemci morali priznati, da imajo pred seboj truplo človeka, ki je utonil zaradi padca letala v morje, potem jim moramo podtakniti truplo, ki te domneve ne bi postavljalo na kocko.

Po mojem mnenju bi se morali lotiti vprašanja tako kot tisti, ki bi se lotil obdukcije. Kaj naj bi patolog pričakoval, da bo našel v truplu, ki bi ga valovi odvrgli na obalo po padcu letala v morje? Česa patolog ne bi pričakoval? Zakaj konec koncev je bilo nujno, da bi se letalo zares razbilo oziroma da bi strmoglavilo v morje.

Takoj sem pomislil na sira Bernarda Spilsburyja. Nihče ni bil v patologiji bolj izkušen od njega, razen tega pa sem bil prepričan, da skrivnostni ne bi mogel zaupati boljšemu človeku.

(NADALJEVANJE)

Razgibano in pestro je bilo življenje Cerkničana Ivana Turšiča, ki zdaj živi kot upokojenec v Metliki. Rojen 1902, se je v domačem kraju izučil za soboslikarja in pleskarja. V letih 1924–1926 je služil vojsko pri mornarici v Splitu in to je postalo usodno za njegovo nadaljnjo življenjsko pot. Vrnil se je domov. Kmalu se je začela velika kriza, ki je odjeknila tudi v takratni Jugoslaviji. Ni mogel dobiti dela. Zato je Ivan odšel v Split in začel delati. Leta 1935 je odprl svojo delavnico, začelo mu je dobro iti in kmalu je zaposloval po pet in tudi več pomočnikov. Med njimi so bili člani Partije, vedel je zanje, v delavnici so skrivali prepovedane listine in knjige. Tako je dočkal leto 1941...

Kmalu se je znašel med aktivisti osvobodilnega gibanja, njegova delavnica pa je

žave. Obsojenih 69, od teh na smrt 37 in nad šestindvajsetimi so obsodbo tudi izvršili 22. maja na Šubičevcu pri Šibeniku. Med ustreljenimi je bil tudi drugi Turšičev pomočnik, Turšič pa je dobil 27 let — samo zaradi pisalnega stroja in ciklostila, čeprav ni bilo nobenih dokazov, da ju je uporabljal za pisanje letakov. Tega dne je bil ustreljen tudi sekretar KP Hrvatske Rade Končar...

Turšič sicer s Končarjem ni bil v isti sobi, pač pa se ga spominja kot resnega človeka, ki ga je nekajkrat videl v ječi in na razpravi. Takoj po obsodbi so ga skupaj z drugimi vkricali na ladjo, da bi ga odpeljali v Italijo. Toda neke v bližini sta se pojavili dve angleški podmornici in »Nebojša«, podmornica bivše jugoslovanske mornarice, ki ji je uspelo aprila 1941 pobegniti.

»18 ur so me zasliševali in topli«

postala javka, skladišče in prostor, kjer so imeli skojevci svoje sestanke.

Zgodilo pa se je, da so v soseščini mladinci raztrosili neke letake. Italijanska policija je preiskovala bližnje hiše in vdrila tudi v Turšičevo delavnico ter na podstrešju našla pisalni stroj in ciklostil, namenjen partizanom. Zl. avgusta so ustrelili enega izmed njegovih pomočnikov in je bila delavnica že dolgo časa sumljiva.

Sedmi november 1941, obletnico Oktobrske revolucije, bo Turšič pomnil vse življenje. Tistega dne se je znašel skupaj z bratom, ženo in vsemi pomočniki ter vajenci za rešetkami splitskih ječ. Od enajstih dopoldne do petih zjutraj naslednjega dne ga je osem fašističnih policijskih agentov neprenehoma pretepalo. Nihče ni ničesar priznal, dolžili so ga, da je imel tiskarno, in edini »corpus delicti« je bil pisalni stroj s ciklostilom. Na srečo za Turšiča so čez mesec dni našli resnično tiskarno na drugem koncu mesta in to je rešilo Turšiču življenje.

Preiskava je trajala do srede maja 1942, ko so vse aretirance odpeljali v Šibenik. Dne 19. in 20. maja je bila v Šibeniku velika razprava pred posebnim sodiščem za zaščito dr-

Zato so se italijanske ladje vrnile v luko v šibeniškem zalivu in odplule šele naslednjega dne. Zjutraj pa so jetniki poslušali rafale s Šubičevca, ki so kosili njihove tovarise.

Iz Šibenika so Turšiča prepeljali v koprsko jetnišnico. Tam so se očistili uši in obrili, saj je imel dolgo brado. V Splitu jih niso pustili, da bi se brili, vode jim niso dali in preoblačiti se tudi niso mogli, zato so bili polni mrčesa.

Iz Kopra v Trst, nato v Benetke, Ancono, Bologno, Pescara in nazadnje v Bodio di Sulmona... V tej jetnišnici, nedaleč od Rima, je našel Slovenec iz Ljubljane in okolice. Tam so dočakali padec fašizma in kapitulacijo Italije. Uprli so se, razbili jetniška vrata, vtem pa je upravnik, fašist, po telefonu poklical na pomoč Nemce. Dne 8. oktobra se je Turšič znašel v transportu na poti proti Nemčiji.

Dachau — 17 dni, Buchenwald — 1 mesec... Nato so odbrali 120 jetnikov, samih obrtnikov, in jih poslali nedaleč od Kasla v esesovski ofirski šolo. Tam je Turšič delal polnih 17 mesecev. Sele 28. marca 1945 so jih evakuirali. Spet se je znašel v Buchenwaldu. Dne 10. aprila 1945 pa so ga vtaknili v transport,

ki je potoval 26 dni. Ves čas so bili v odprtih vagonih; na začetku so jim dali malo krompirja, potem pa so se pasli po travi na železniških tirih in nasipih. Od 4500 jih je nazadnje ostalo le še 800. Osvobodili so jih Rusi; nato je bil v zbirnem taborišču Rdečega križa v Terezínu. Tudi tam je pomrlo na tisoče bivših jetnikov zaradi posledic lakote in raznih bolezni, čeprav so imeli vso potrebno zdravniško nego in zadosti hrane.

Po vojni se je znova napotil v Split in ustanovil državno obrtno podjetje. Leta 1952 se

je vrnil v Cerknico in se zaposlil v »Brestu«, leta 1960 pa so ga upokojili. V Cerknici ni dobil stanovanja, zato se je izselil v Metliko, kjer še zdaj vsakih prime za čopič, če je potrebno.

Nazadnje sem ga vprašal, katere dogodke iz svojih doživetij med vojno si je najbolj zapomnil. Rekel je, da prvi dan, ko so ga aretirali in ga skoraj 18 ur nepretrgoma zasliševali in topli. Nato 5. maj 1945, ko jih je na transportu v odprtih vagonih blizu Leitmeritza na češko-nemški meji, v gorovju, zametel sneg. Samo trije so bili še na nogah, vsi drugi so obležali po podu. Zdržal je, ker je trdno upal, da se bo rešil in ker je bil za razliko od drugih še kar pri moči, saj so v tisti esesovski šoli še kar znošno živeli. Imeli so namreč precej priložnosti za krajo živl.

»Groza te je, ko vidiš na kipe mrličev,« je zaključil pripovedovanje Ivan Turšič. Miro Pavlin

Okrogle in oglate

Vojskovanje in »ugled«... Znan ameriški komentator W. Lippman pravi v »New York Herald Tribune« o intervenciji ZDA v Vietnamu: »Velika sila, kakršna je Amerika, ne bo izgubila ugleda, če bo opustila mizerno vojno, pač pa izgubila ugled, ko se dela nemumno in se v takšni vojski vojskuje.«

Glave, nemške glave... Predsednik hamburške občine se pritožuje v intervjuju v hamburški televiziji: »Po vojni smo obnovili naše porušene hiše in uredili mesta, ni nam pa uspelo spraviti v red — svojih glav...«

V duhu gospodarske reforme? Vlasotinska tovarna nogavice je razposlala ob obletnici ustanovitve te tovarne, ki so jo proslavljali 11. januarja 1966, številnim ljudem povabila, naj se udeležijo slovesnosti. Program slovesnosti je predvideval: sprejem, slovesno sejo in uprizoritev neke komedije. Sprejema so se udeležili povabljeni — ne samo delavci in uslužbenci tovarne — jedli so in pili, račun pa je plačal kolektiv... Lepo bi bilo, ko bi bilo to edini primer v vsej naši lepi domovini, a kakor vsi vemo, žal ni tako.

Prepričanje... Ameriški humorist Maks Schulmann se je hvallal v neki družbi: »Ne pijem. Sem prepričan abstinent.« »Kdo te je prepričal?« ga je vprašal znani kompozitor Frank Sullivan. »Moja žena« se je zmagovalno pohvalil humorist.

Če je globa previsoka... V parkih škotskega mesta Aberdene so še pred nekaj tedni stale table z opozorilom: »Kdor bo hodil po travi, bo plačal globo — 1 šiling.« Zdaj so globo zmanjšali za kar dve tretjini. Upravnik javnih vrtoč, ki je pravi Skot, je povedal, zakaj so znižali globo: »Globa je bila previsoka ter se nihče ni upal — hoditi po travi...«

Sodobni »slikar«. Britanski modernistični slikar Williams Morris je nedavno takole »slikal«. Na cestah je razprostil platno in izcedil nanj precej barve iz več tub. Nato je »slikal« tako, da je s koles svojega avtomobila vozil čez platno in barve... No, londonska policija mu je naložila globo 10 šilingov, pa he morda zaradi tega slikarjevega »genialnega« prebilskega v možganih, pač pa zavoljo tega, ker je slikarjevemu voznikskemu dovoljenju potekel rok veljavnosti.

lesna industrija

MLRSKA BISTRICA

»Topok«

izdeluje vse vrste furnirjev, pohištva in vse vrste rezanega lesa.

Svoje izdelke priporočamo cenjenim potrošnikom.

Bil je eden tistih sivih, k megli nagibajočih se ljubljanskih popoldnevov, ki so bili pod okupacijo še bolj moreč in pusti kot sicer. Po ulici je prihajala zeleno uniformirana ceremonija: godba in pred njo dirigent z debelo, maršalskemu žezlu podobno taktirko. Metal jo je s pomembnimi kretnjami v zrak in jo spet spretno prestrezal. Prek života je imel pripet živo pisan širok trak s tisto nemogočo rdečo zeleno kombinacijo. Obraz — smrtno resen.

Vojaki, ki so v maršu korakali skozi rahel dež, so imeli to svojo službo s snemanjem zastave na Kongresnem trgu in z obhodom po mestu za zelo pomembno in resno opravilo. Kakor da ne bi videli temnih, upornih pogledov meščanov, ki so jih

na zaledju, razmišljala tenente. »Vse moške in mladeniče vtaknemo za žico v Gonars ali kam drugam na jug, naj spoznajo lepote italijanske dežele, mi pa ostanimo lepo tu v tem mestu, ki ni sicer nič Rimu ali Milanu podobno, pa za silo se utešiš tudi v spodobni provinci, varno oddaljeni od glavne fronte.«

O, da, ko bi šlo vse po načrtih takihle paradnih zalednih častnikov, ki so se utopili v morju cenenegega parfuma in se nekončno zaljubili vase in v svojo namišljeno slavo. Ali sploh vedla ta sloki, za vsako ceno elegantni tenente, kaj je to osvobodilna fronta? No da, čital je v dnevnih poveljih o partizanih in o tisti... kako se ji že reče, smešno ime: osvobodilni fronti, pa to ne more biti res, to so nekatere tiskarske izmišljotine.

Razkorčili se je signor tenente in tresnil s petami, da so zavzele ostroge. Rad bi jih videl — partizane, može iz host,

DUŠAN MEVLJA:

Kako se je signor tenente srečal s partizani

srečavali, kakor da ne bi prav nič vedeli, da tli v mestu iskra, ki se bo zdaj zdaj razplamela v požar. Korakali so skozi meglo in boben jih je monotono spremljal.

Na pločniku, slavnostni četi ob boku je korakal tenente. Mlad, črn, polizan in polit s parfumom. Na prsih se mu je pozibavalo odlikovanje. Ta medalja je v kasarni zaposlovala njegovega slugo, majhnega Kalabreja s priroteno bradico in s črnim smešnim pokrivalom s čopom na dolgi niti. Drgnil ga je s čistilom in snažil z žametnimi čunjami, da je bleščalo v soncu in jemalo viš. Sam pri sebi si je med čiščenjem govoril: »Signor tenente mora biti odlični kavalir!«

S smehljajem okoli usten in z volnenim šalom okoli vratu (zakaj »mraz je v teh alpskih mestih, ki so jih zavzeli v trdih bojih«) je korakal tenente in zaničljivo motril mimoidoče meščane.

»Umikajo se osvajalcu... stiskajo se v meglo, podjarmljeni... prostor na soncu je le za junaške narode... Dio mlo, kako ubog, izsušen narod! Kaj lahko ga bo ukrotiti. Res da se v mestu nekaj pulta, nekakšni čudni znaki križajo stene hiš, ceste so posute z nekakšnimi listki... Spuntati se hočejo, poveri Lubianesi proti duceju, ha, ha... proti tankom in divizijam... res, zabavno ljudstvo!«

Najbolj zabavne se zdijo tenenteju racije. Kolona sivih, zaprašenih kamionov. Zaprite ceste. Straže, Patrole. In potem jok lepih in odločnih žensk, ki jim vojaki jemljejo može, sinove, očete, ljubimce, matere in sestre. Res lepa in zanimiva je voj-

kako se kaj borijo z golimi rokami. Tenente se je do zdaj vozil po vseh poteh v oklopnih vlakih in ni poznal strahu. Saj je bil fašist in je nosil črno srajco, črna srajca pa ne sme poznati strahu.

»Sit sem paradnih funkcij!« se je potožil na štabu. Zaprotil je za premostitev v borbeno edinico, pa so mu poverili skupino, ki je opravljala racije po mestu. To ga je vznemirjalo: »Maledetto! Spet ne bom videl partizanov!«

V žepu ima nalog komandanta mesta: »Jutri izvesti po vseh okrajih mesta racije. Do šestih zvečer morajo biti racije opravljene. V kasarnah bodo beli zaupniki razpoznavali ljudi. Vse, kar je sumljivega, mora v Gonars...«

Tenente boža v žepu listič in opazuje meščane. Kako spokojni in na videz neprizadeti hitijo za svojimi opravki. Če bi vedeli, kaj jih čaka jutri...

Izzivalen in širok je korak rimskega tenenteja. Ljudje se mu na daleč umikajo. Nasproti mu prihaja gruča študentov. Zaničljivo in s pomilovalnimi pogledi opazujejo v strogem ritmu korakajočo ceremonijo. Tenente opazi te njihove drzne poglede in žile na sencih mu zadrhtijo. Izboči se, stisne zobe in stopi trdo h gruč, da bi se razmaknila. Študentje so kot zid in se ne umaknejo. Tenente pobesni. Krajnemu, tistemu, ki se najbolj drzno smehlja, pritisne zausnico, tlesk rezko odmeva po (Nadaljevanje na 10. strani)

■ Bivolje mleko močno prekaša kravje mleko tako po hranljivosti kakor tudi po biološki vrednosti; vsebuje dva do trikrat več maščob (7,5 do 13 odst.), bogatejše je z beljakovinami, vitamini, rudninskimi in drugimi sestavnimi deli. Bivolica je odpornejša kot krava proti različnim kužnim boleznim, npr. proti tuberkulozi in bruceloz, ter je pri uživanju njenega mleka tveganje neznatno. V krajih, kjer živi mnogo bivolov, npr. v južnih sovjetskih republikah, na Kavkazu, v Gruziji, Armeniji in Azerbejdžanu, pijejo ljudje mnogo bivoljega mleka. Proizvodi iz bivoljega mleka — surovo maslo, smetana, skuta, sir — so važna živila ljudskih množic v omenjenih krajih.

■ V Ohridskem jezeru živi 38 vrst polžev. V drugih evropskih jezerih je moč najti samo štiri od teh 38 vrst.

■ Največje školjke na svetu žive na dnu morja okrog Severne in Južne Amerike, Avstralije, okrog njihovih otokov, v Rdečem morju, Perzijskem zalivu in okrog

Dobro je, če veste...

otoka Cejlona. To so školjke rodu Tridacna. Nekatere teh školjk so dolge kar 2 m in težke okrog 250 kilogramov. Prebivalci nekaterih oceanskih otokov uporabljajo njihove oklope namesto korit za pranje perila. Primerilo se je, da se je kdaj kak lovec ujel — z roko ali nogo — med oklopa živali, ki sta se naglo zaprla. V takem primeru sta ostala robova oklopov odsekala del roke ali noge.

■ Na otoku Javi živijo opice, ki so nore na školjke in druge morske živalce. Te opice rade skalejo v vodo, se potapljajo in borijo z morskimi živalmi za plen. Stare opice navajajo svoje mladice na plavanje in potapljanje že tedaj, ko so še prav majhni.

■ Ribe uporabljajo pri plavanju v glavnem repno, prsno in trebušno plavut. Druge plavuti uporabljajo riba za ravnotežje, redkeje za plavanje. Nekatere ribe plavajo hitreje, druge počasneje, vendar lahko rečemo, da plavajo vse hitro. Postrv preplava npr. 35 km, ščuka 27 km, mrena 18, krap, jegulja in linj pa le po 12 km na uro.

■ Čebela nabira sladki cvetni sok in ga najprej »spravi« v svoj želodček, ki ni večji kot bučnikina glavica. Ko se čebela vrne v panj, izroči sok drugim čebelam, ki ga »obdelajo« in spravijo v celice satovja. Čebela mora, da nabere toliko soka, kolikor bi ga šlo v naprtnik, 60-krat napolniti in izprazniti svoj želodček, če pa hoče napolniti želodček, mora obiskati npr. 1000 do 1500 deteljnih cvetov.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

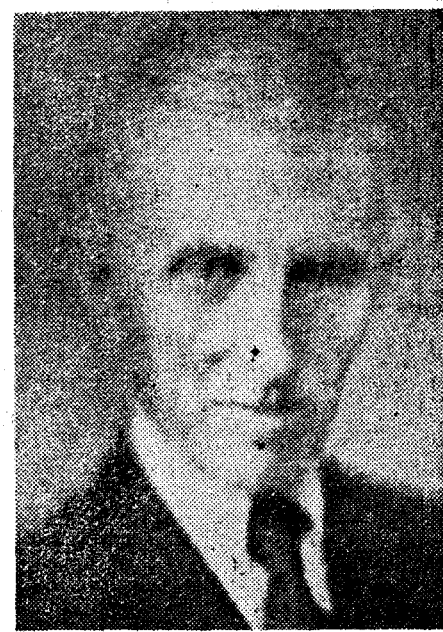
Náš pravični boj so mnogi bojevali tudi izven meja domovine. Povedali so resnico o NOB, ki so jo bili protirevolucionarni elementi tolikokrat izmaličili. V Sovjetski zvezi je na radijski postaji »Svobodna Jugoslavija« deloval tudi tovariš na sliki, ki je s svojimi izkušnjami pomagal pri sestavljanju oddaj. — Kdo?

Postaja »Svobodna Jugoslavija« je pričela oddajati 11. novembra 1941. Nato je vsak dan objavljala vojna poročila iz vrhovnega štaba NOV in POJ ter druge vesti o borbah v Jugoslaviji. Na ta način je krepila ugled NOV Jugoslavije v svetu. Pri pripravljanju oddaj je sodeloval tudi ugledni jugoslovanski revolucionar na sliki. — Kdo?

Večina jugoslovanskih izseljencev v državah širom po svetu, posebno na ameriškem kontinentu, je odločno stala narodnoosvobodilnemu gibanju ob strani ter mu nudila materialno in moralno pomoč. Mednje je sodil tudi ameriški književnik jugoslovanskega porekla (na sliki), nekdanji predsednik odbora za pomoč NOVJ v ZDA. — Kdo?

Tudi ta znanstvenik svetovnega slovesa je sodeloval v vseh akcijah jugoslovanskih izseljencev za pomoč NOB v Jugoslaviji. Kdo? Udeležil se je kongresa Jugoslovancev v ZDA decembra 1943; kongres je pozdravil odloke z II. zasedanja AVNOJ in pozval predsednika ZDA in kongres, naj ustavi pomoč Mihailovičevim četnikom.

Partizanski invalidski pevski zbor poje mladini

Mogočna pesem partizanskega invalidskega pevskega zbora že 22 let doni in budi spomin na obdobje revolucije in NOB. Zabeležili smo nešteto njegovih nastopov doma in v tujini. Samo lani jih je priredil 34, od teh je bilo 17 celovečernih koncertov. Njegova izpoved je postala simbol partizanske pevske umetnosti in sploh partizanske kulture, povezane s sedanjim umetniškim ustvarjanjem. Partizanska pesem je posebno dobrodošla danes, v času, ko raste nova generacija, ki NOB ni neposredno doživljala.

Pred več leti je zbor tu pa tam zapel tudi mladini. Pred dvema letoma je v Slovenski filharmoniji priredil ciklus štirih koncertov. Že takrat so koncerte spremljali komentatorji in pojasnjevali nastanek ter po-

men vsake pesmi; tako so svoj program mladini najbolj približali. Lanskega oktobra pa je PIZP sklenil prirediti srečanja mladine s partizansko pesmijo bolj organizirano. Povezal se je s svetom za šolstvo občine Ljubljana-Center, ki je nato obvestil vse šole na svojem območju o dejavnosti zbora. Prve plodove zbor že pobira. Na nastopih na šolah Janeza Levca, Tehniške srednje šole, na Priklah, na Ledini in na šoli Prežihovega Voranca je postal priznan solarjev, posebno pa pedagoški.

Prisostvoval sem koncertu, ki ga je zbor priredil 18. februarja letos na šoli Prežihovega Voranca. Fantje so zapeli dvakrat, najprej učencem šole Majde Vrhovnikove, nato pa še učencem šole Prežihovega Voranca.

Učenci — bilo jih je kakih 460 z obeh šol — so sprejeli člane PIZP z dolgotrajnim ploskanjem. Dvorana je bila nabito polna; največ je bilo pionirjev — članov šolskih pevskih zborov. Zbor je zapel 13 pesmi in poslušalci so vsako nagradili z navdušenim ploskanjem. Nekatere je moral zbor celo ponoviti. Ob koncu so pionirji pevce obdarili s cvetjem.

Po koncertu sem prisluhnil pionirjem, ki so se pogovarjali o koncertu.

Maja Marinček: »Pojem v šolskem zboru. Prav zato mi današnji koncert mnogo pomeni. Partizanske pesmi je prijetno poslušati in človek pri tem ne more ostati zgolj poslušalec. Moja mama mi večkrat pripoveduje o življenju v partizanih. Pesem PIZP se lepo povezuje s tistim, kar slišim o NOB.«

Bojan Jerman: »V šoli se učimo tudi o NOB. Učitelji pa nam

ne morejo povedati tistega, kar so partizani ob raznih priložnostih čutili. To je danes uspelo zboru, ki nam je pel.«

Nato sem vprašal predsednika PIZP Jožeta Kavčiča, kakšnega pomena so nastopi zborov po šolah:

»Želimo se vključiti v prizadevanja za prenašanje tradicij revolucije in NOB na mladino. Za to smo se odločili tudi zaradi večnih očitkov, da se mladi zanimajo samo za grivarje in električne kitare; ob teh očitkih pozabljamo, da mladini nudimo premalo odmevov iz NOB. S partizanskimi pesmimi pa ne želimo samo pokazati na vzore, temveč predvsem na globoko duševna doživetja med NOB.«

O načrtih zbora za sodelovanje z mladino pa je tovariš Kavčič dejal:

»Prizadevali si bomo organizirati koncerte tudi za šole druge stopnje. Temu primerno bomo prikrčili naš program pesmi.

Želimo nastopati pred več šolami naenkrat, v eni dvorani. Le tako je moč doseči pravo koncertno ozračje. Upamo, da bomo dobili filharmonično dvorano.«

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in klesanje CZE Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N. par — Naročnino pošiljate na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 898-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in uredništvo 22-313, uprava 22-507 — Rekopisov ne vračamo.

Odgovori

na »Znanje in spomin«:

1. Veljko Vlahović
2. Đuro Salaj
3. Louis Adamič
4. Nikola Tesla

V začetku leta 1942 so Italijani opletli Ljubljano z bodočo žico ter začeli z racijami in aretacijami. Pri tem so igrali kaj žalostno vlogo prav domači izdajalci.

(Nadaljevanje z 9. strani)

ulici. Za hip ljudje v bližini obstanejo in obstrmijo. Kaj bo napravil študent? Študent je miren in gleda tenenteju ostro v oči. Čisto mirno in prebno opazuje obraz paradnega častnika, kot da ne bi prejel zausnice. Tenente umika pogled njegovim predirljivim očem in polagoma se krade vanj strah pred tem mirom, ki raste v grožnjo. Z živčnimi gibi si popravlja v strahopetni zadregi gube na suknji in odhiti za četo, ki tone dalje v megleno mesto.

Študentje se spogledajo. V vseh očeh žari isto čustvo, isti upor: »Zapomnili si boste to zausnico, signor tenente!«

Belgijske kasarne. Veliko, pusto dvorišče, obdano od sivih, mračnih poslopj. Neskončna vrsta ljudi sredi blatnega dvorišča. Pravkar so jih pripeljali. Polovili so jih v mestu, aretirali v službah, lokalih in na cestah. Pred kasarno s premočenimi in oluščenimi zidovi »uradujejo« rimski oblastniki.

Za majhno, kdove iz katerega slovenskega urada rekvirirano mizo sedi lagodno mlad, črn in polizan signor tenente. Škornji pod mizo se brezhibno leskečejo. Sluga Kalabrež je dokazal, da je mojster v svoji stroki.

Na mizi akti, črninik, peresnik, pivnik in pletenka chiantija. Okoli usten smehljaj, brez tega kajpak ne gre. Za njegovim hrbtom se skriva zlohotna senca v obnošeni uniformi rimskega vojaka. Kaj bi se skrivali, gospod prekupečevalec! Predobro vas poznamo: ime vam je Rozman-izdajalec! Ogled si ga, prijatelj, ki čakaš v vrsti. Od tega mešetarja je odvisno tvoje življenje. Če mu boš sumljiv, bo zašepetal tenenteju v uho in kreniti boš moral na levo, v gnitje in pozabo...

Namig na levo pomeni internacijo. Skoraj vsak je sumljiv Rozmanu, skoraj vsak krene na levo...

Tenente je srečen v vlogi sodnika. Prijetna in ponosna zavest — odločati o usodi tolikih ljudi. Kot nekakšen mali Ne-

poleon se dozdeva samemu sebi. Tu in tam srkne trpko kapljico rdečega vina, tu in tam se pogladi po odlikovanju, si prižge cigareto iz jugoslovanskega tobaka, ki je boljši od italijanskega, tu in tam prisluhne senci za svojim hrbtom ter zapoje v melodioznem jeziku, s katerim se da najlepše na svetu povedati »Ljubim te!«, in pošlje številkto to in ono na levo, se pravi v internacijo. Vesten in natančen je tenente pri svojem pravilu. Nikamor se mu ne muči. »Lepo počasi, gospoda, in po vrsti!«

Mrak prihaja in seržente mu prinese svetilko, da bo laže prebiral ta smešna in tako težko prebavljiva »zlovenska« imena na legitimacijah ljudi, ki čakajo v vrsti.

Zunaj pred kasarnami odganjajo od ograj vojaki z nasajenimi bajoneti matere in sestre, ki hočejo videti svoje drage, pomahati jim želijo v pozdrav, izročiti jim hrane in obleke.

»Držite se, hrabro, očetje in sinovi. Naša srca potujejo z vami. Ne klonite, ne predajajte se mačodušju!«

»Finito!« Sodba je končana. Tenente vstane izza mize, pretegne se in zazeha. »Alora, andiamo!«

Senca, ki je izgubila oporišče za njegovim hrbtom, huščne v kasarno, strahoma, da je ne bi videlo nepoklicano oko, ki bi

Kako se je signor tenente srečal s partizani

si utegnili zapomniti njeno podobo. Na dvorišču ostanejo ljudje, ki so jih zaznamovali. Serženteji in vojaki naganjajo ljudi v kot dvorišča. »Via, via!« zateglo kričijo, kot bi gonili živino. Ko je vsa množica stisnjena v kot, jo obdajo z žično ograjo. Za vsak primer!

Trobenta zareže v zrak divje in hrupno. Nekaj vojakov bega po dvorišču z menaškami. Nato sameva dvorišče v žalostnem miru.

Do jutra se ne zgodi nič. Ljudje zaspijo na mrzlih, peščenih tleh. Stisnejo se v klobčič in se poskušajo ogreti drug ob drugem. Mesečina sivi v nagneteni kot. Na kolenih moža, ki je buden in strmi v črna kasarniška okna, spi mlad fant. Nista oče in sin, združila ju je skupna usoda. Ubogi, nasilni okupatorji: hoteli so uničiti in razdružiti mali narod, pa so ga zedinili.

Medtem ko ujetniki čemijo v kotu, obdani z žico in stražo, pijeta v kasarni signor tenente in oproda Rozman bratovščino. Razpredla sta načrt, kako bosta natovorila spet nekaj sto novih ujetnikov in jih poslala imperatorju v dar. V sivi, dolgočasni sobani med izpraznjenimi pletenkami in razbitimi kozarci, med gnilih pomarančami in limonami se predajata razbrzdanim občutkom.

»Slava deuceju!« vpijeta, se majeta, padata, vstajata in se valjata po pogradu, pokritem s koci, ki diše po oznojenih mulah. Rozman je razvnel. Nacejen motivili tenenteju pred nosom in prepričevalno vpije: »Io sono Italiano!«

Tedaj se v tenenteju za hip prebudi trezna zavest. Z gnušom pljune Rozmanu v nakremžen obraz. Rdeča tekočina vzbuja videz, kakor da ga je nekdo zaklal. Brčne ga v zadnjico in ga nažene v kot klecat.

»Hlapec!« tuli tenente po sobi in kaže Rozmanu s slokim prstom, naj se pobere. Čez trenutek omahne na pograd in zasmrči.

Rozman se zlekne ob pogradu na tla in kot zvest pes bedi nad gospodarjem...

Se ves dolg, žgoč dan so morali ujetniki na dvorišču čakati in ugibati, kaj nameravajo početi z njimi.

Prišel je neki stotnik in vpil nad njimi v blagovščnem jeziku. Mahal je z rokami po zraku s teatralnimi gestami in jim nekaj dopovedoval. Kdo bi se menil zanj.

Tudi neki polkovnik jih je obiskal. Z obrito glavo se je pomenoval z dežurnim seržentem in napravil slovesen mimohod. Bogve, morda bo prišel še kakšen general.

Le bliže, gospodje okupatorski odličniki, le bliže! Čisto preprosti ljudje smo, prav nič zanimivi. A kadar vas bomo imeli zadosti, tedaj... mamma mia, nam ne hodite preblizu! Zakaj leteli boste prav dol do Sicilije na konico vašega škornja, odkoder so doma vaši slugi, ki vam snažijo paradne škornje!

Ponoči, okoli dvanajstih jih nenadoma zbudijo in obrcajo: »Avanti!« Ujetniki se zdrzejo, vstajajo, pobirajo svoje stvari in se razvrščajo v kolone. Serženteji in karabinjerji jih suvajo s puškinimi kopiti. Neki častnik vpije skozi okno kasarne. To je signor tenente, vodja transporta. Neprespan in bled od krokanja z Rozmanom se zadržuje in daje povelja seržentem, ki tekaajo po dvorišču in rožljajo z verigami. Premalo bo teh železnih sponk za nekaj stotin sužnjev, ki se poslavljajo ob domovine. Tenente se razburja na podčastnika: »Kakšna je to imperijska organizacija! Če nimam dovolj verig za vse ujetnike, zaplombiraj druge vagone, teci na kolodvor in tam uredi vse potrebno!«

Seržente salutira in hiti izvrševati povelja.

Tenente preklinja in se jezi nad Rozmana, ki mu ne zna pravilno nasaditi škornjev. Falot, izdajati lastni narod pa zna, o, to obvlada mojstrsko, lakastih škornjev pa ne zna obuti častniku rimske slave in skvadristu z odlikovanjem.

Medtem ko Rozman obuva gospodarju škornje, ki mu jih je za dolgo vožnjo sčistil sam namesto Kalabreža, ki spi v konjušnici, bi rad nekaj prosil a si ne upa z besedo na dan. Tenente opazi željo v pohlevnih, sleparskih očeh in ga nahruli: »Alora? Che cosa e?«

Rozman mukoma iztisne: »Rad bi potoval z vami, signor tenente.«

Silen krohot se izvije tenenteju iz grla. Tako ga je udobrovoljila ovaduoha želja, da so se mu zasvetile solze na rdečih, neprespanih očeh. »Iz te moke ne bo kruha!« O, tenente verjame, da bi Rozman rad potoval, da bi hotel narediti križ čez vse lumparije, ki jih je naredil svojemu narodu, da bi pozabili na privide talcev in žrtvi, ki ga strašijo še v sanjah, da bi rad zaživel lepo v miru kje med oljkami pri morju in črpal iz mošnjica, ki si ga je napolnil med vojno.

(KONEC PRIHODNJA)